

14
B · R I E F,

Aan een HEER,

Waar in uyt de H. Schrift getoond werd,
dat'er is een

QUADE GEEST,

Die een redelijk Schepsel is buyten de ziel des
mensche.

Met eenige aanmerkinge over het Boek, de Ware Oor-
spronk, Voort en Ondergank des Satans.

Door I. W.

AMSTERDAM,
By JACOB DE VEER,
gedrukt, 1696.

QUA DE GEST.

M A D R I D A M

JACOB D E V E R

3-10-1933

B R I E F,

Aan een H E E R,

Waar in uit de H. Schrift getoond werd,
dat'er is een

QUADE GEEST,

Die een redelik Schepfel is buiten de ziel des
mensche.

Eerwaarde Heer, en besondere goede Vriend.

 P het doorleesen van dien Brief aan een Predikant geschreven, 't geen gedrukt zynde, myn door U E. goetheid aangewesen wierd, dat ik het eens lesen soude; had ik deselve, van myn geleszen zynde, geantwoord: dat ik evenwel geloofde dat'er een Dui-
vel waar, die een redelik wesen buiten en behalven den mensch is; en dat ik 't geen daar myn gedagten op steunde, by gelegent-
heid U E. sou bekend maken.

Ik had dit te eerder gedaan, indien niet een besondere verhin-
ring, die U E. bekend is, myn voornemen gedwarsboomt
had; waar by dit nog gekomen is en myn verder opgehouden
heeft, dat ik oordeel dat ons van het heele beslag van het wesen
der Geesten en haar werkingen, God de Heere (om dat het tot
onse saligheid so ten diepsten in de grond te weten, niet nodig is,
een donker gordyn overgeschoven heeft) dat wy beswaarlik so
ver komen sullen, of daar sal ons altyd eenige duisterheid over-
blyven: in het verklaren van de plaats en van Gods Woord, die
van het wesen en werkingen der goede en quade geesten, die bui-
ten ons zyn, spreken; en wat wonder, dewyl wy niet en weten
op

op wat wys onse eigen ziel, die onstoffelik is, ons eigen lichaam dat stoffelyk is, aan doet.

Dit al overlang, en self doe de Heer Bekker de meeste tegenstand vond, so by myn geoordeelt zynde, so heb ik, gelyk men seide, de brand uit zynde, de brandspuit na huis gebragt; dat is, dat ik myn selfs en anderen so veel als myn mogelijk is, aangeset heb, om de rust die weder, God sy gedankt, gekomen is, te koesteren, en alle onrust buiten te houden, also ik van gedagten ben dat men om geen gering verschil, daar men in de grond van de Godsdienst eens is, malkander behoorde te ontruften: te meer, also de Heer Do. Bekker, niet alleen schriftelik; maar ook selfs mondelyk, daar ik selfs by geweest ben, U E. myn en andere van sijn goede vrienden daar toe aangeset heeft, om in eenigheid by de Godsdienst te blyven, en onderlinge by een komste niet na te laten.

En also dit net met myn begrip over een quam, so heb ik voor myn selfs best geoordeelt, dat ik om een geschil van klein belang, waar in ik met eenige van myn geloofsgenoten mogt verschillen; geen nieuwe vriendschap tragte te houden met andere, die veel verder van de Gereformeerde Godsdienst af zyn, al ware de selve in dit stuk met myn eens. En om dat veel onderzoek van eens saak ons aanleiding geeft om veel van een saak te spreken, waar uit veeltyds met andere (die deselve so niet op en vatten als men selfs deselve begrypt) geschil komt; so heb ik voor myn selfs sedert dien tyd den yver om deselve verder te onderzoeken, laten beruften, en het by de saak daar het de Heer Do. gelaten had ook doen laten, gelyk ik tot nog toe niet anders kan sien, of het selve komt het naaste aan de waarheid, en is met de minste swarigheden verselt.

U E. daar en tegen, en andere goede vrienden, gaan nog in de selve lustigheid en yver, om het selve te onderzoeken, voort: en veele van deselve gaan nu so veel verder, dat sy selfs bewys vorderen, of daar so een quade geest buiten de ziel des menschen is, (daar de Heer Bekker over de wesentheid van deselve met andere eens zynde, alleen maar bewys quam eisschen van de werking der selver, hier in den ommetrek der menschelike handelingen.) De arbeidsaamheid in dese saak: seg ik, die ik in U E. en de andere vrienden sie; daar ik het onderzoek by my heb laten verroefsten,

sten, heeft myn vry wat opgehouden, of ik de saak die ik U E. belooft had wilde aangrypen. Daar by dit nog als het voornaamste quam, dat zyne, dien ik de Schryver van desen Brief agt te wesen, by myn te boek staat voor een man van een schrandere vernuft; en van ongelyk meer bequaamheid om zijn gedagten met mond en pen uit te drukken, als ik by myn selve bevind.

Maar alle dese gedagten hebben niet konnen te weeg brengen myn daar van af te houden om het te laten steeken; want wanneer ik dagt dat U E. myn een besondere en oprechte vriend was: en ik dese waarheid, sose myn voor komt, dat'er een quade geest buiten de ziel des menschen is, gelovende, so moet ik reden hebben waarom dat ik deselve geloof, en die reden moet op Gods Woord gegrond zyn; want by overlevering, om dat andere het altyd so geloof hebben, dat iste Paaps en voegt geen Gereformte Christen. Nu also ik meende dat ik in Gods Woord redenen sag die myn gronden gaven om dat so te geloven, en so ik het so niet op en neem, myn in meerder swarigheden wikkelden, so kon ik dese gedagten voor een goede vriend niet agterhouden.

Ik sie wel dat dit so ligt niet om te doen sal zyn, als vele van de geene die tegen het gevoelen van de Heer Bekker zyn, haar inbeelden, die over al, waar sy het woord Duivel of Bofe, &c. vinden, het terstond van een geest, die buiten de ziel des menschen is, willen verstaan: en dat ik verder, hier door veel ligt, meer handen als ik selfs tot dit werk gebruik, sal op myn krygen, also ik hier alleen toe ben: maar als't al geseid is; wat heb ik'er by te verliezen? achting in de werelt soek ik niet; 't is waarheid die myn aangenaam is, en zijn de gedagten van dien Heer die de Schryver van de gemelde Brief is, en andere nader aan de waarheid; en komen deselve met meerder klaarheid, en minder omweg met Gods Woord over een. Ik heb so wel als andere, dewyl ik waarheid soek, en op geen valsche fundament tragt te bouwen, myn nuttigheid daar by.

Eer ik dit onderzoek begin, so sal ik dit voor affeggen, dat ik myn gedagten so veel als myn mogelijk is, so rigten sal, als of ik niet wist dat'er een quade geest, sijnde een redelik wesen, buiten de ziel des menschen is, en daarom sal ik hier geen afdelingen maken van het geen ik in 't volgende verhandelen sal;

maar myn redenen ſo maar in toekomende vervolgen, als ik meen dat de ſelve beſt ſullen ſamen ſchikken.

Daar ſijn verſcheide woorden in Gods Woord, waar door ons de hoedanigheden, die in de redelike ſchepſels zyn, werden uitgedrukt, als haat, liefde, boosheid, gierigheid, wraak, barmhertigheid, enz. in het hebreuws het woord Satan, ſijnde in duits Tegen- of Wederparty, en beſonder komt ons dikwils in het Nieuwe Teſtament voor het griex woord Diabolos, of in duits geſeid Laſteraar: dit woord betekend, gelyk genoeg bekend is, niet het weſen van iemand, maar ſijn doening.

Maar 't geen hier meeft in opmerking behoord genomen te werden, is dat, hoewel het woord Satan of Wederparty, ſou konnen gebruikt werden van weſens die niet redelik zyn; gelyk van de onredelike dieren die haare tegenpartye hebben, en ſelfs van hoedanigheden die in de redelike ſchepſels zyn; gelyk haat, tegen de liefde; de deugt, tegen de ondeugt, enz. Egter het woord Diabolos of Laſteraar, myns oordeels, niet anders kan opgenomen werden; nog ons noit anders, myns wetens, in Gods Woord voor komt, als voor een doening die in een redelik onderwerp is. So ik hier in mis, ik verſoek dat het myn mag aangewezen werden, in het burgerlik gebruik is het klaar; want daar is niemand die het woord van Laſteraar hoord noemen, of hy begrypt terſtond een redelik ſchepſel dat deſe doening van laſteren oeffent.

En of ſchoon het woord Diabolos in het griex van doorwerpen of overwerpen komt, daar ik niet in ſtaat ben om van te oordeelen, om dat ik de taal niet verſta, en waar over ik niet twiſten wil: evenwel en ſou ik het woord van Satan of Tegenparty, en Diabolos of Laſteraar, niet konnen toeftaan dat het voor een ſoude genomen werden: want het woord Laſteraar, geeft een heel ander begrip van de hoedanigheid, die in een redelik weſen is in my, als het woord Wederparty: en ik kan niet ſien dat het woord Laſteraar op duits, van de woorden doorwerpen of overwerpen veel verſchillen: want het woord Laſteraar, is ſamengeſet van laſte, en raar, om dat een Laſteraar op een rare; dat is buiten de gemeene wys die het redelik ſchepſel paſt: ſijn naaſte met laſte, dat is door ſijn tong met het vuil van laſtering, ſijn goede naam of daden overwerpt; die hem als een ſwaare laſt om

te dragen zyn, waar over dat de Koning David in zijn Psamen op veel plaatsen klaagt. Maar het woord van tegenparty is van een veel ruimer betekenis; also het op alderhande tegenstand past, het zy door het swaard, of wat middel het mag zyn, die de tegenpartyder gebruik, om zijn tegenparty tegen te gaan. Ik wil wel toestaan dat men door de woorden van Tegenparty of Lasteraar, dikwils een en deselve persoon verstaat; gelyk men van een en deselve persoon kan seggen, dat hy is een lasteraar, een gieriegaart, een booswigt, en een en deselve daar door meenen.

Den Euangelist Joannes in zijn 8. cap. verhaalt ons, hoe dat onsen Saligmaker met de Joden in onderhandeling zynde, over zijn persoon en sending. Dat veele van de Joden door zijn redenen *in hem geloofden*, vs 30. dat is, zijn leere, so als de tydgelovigen doen, voor een tyd aannemen. Onsen Heiland seide, de Joden daar op, wat groot voordeel het haar wesen souden, indien zijn woord in haar bleef: *Dat sy zijn Discipelen souden zyn; dat sy de waarheid soude verstaan, en dat de waarheid haar vry sou maken*, vs 31, 32. Dit geslagten dat ten tyden Christi, door het opregten van haar eigen gerechtigheid; groote gedagten van haar selven had: antwoorde onsen Heiland: *Wy zijn Abrahams zaad, en hebben nooit iemand gediend*, vs 33. Onsen Saligmaker leert haar, dat een iegelik die de sonde doet een dienstknecht van de sonde is: en so hy vry sal wesen, *de Sone hem alleen vry maakt*, vs 34, 36. Dat hy wel toestaat dat sy Abrahams zaad zyn: maar dat Abraham twederlei slag van kinderen heeft; eerst die natuurlijk van hem voortgekomen zyn, en dan sulke die in gelykaardigheid, en navolging van Abrahams geloof, *Abrahams werken doen*. Dat het eerste wel waar in haar was; maar dat sy van het tweede so ver af waren van Abrahams werken te doen, dat sy regt het tegendeel tragte te doen: dat is, *hem te doden, een mensche die haar de waarheid gesproken had: de welke hy van God gehoord had*; dat sy dienvolgende een andere Vader moest hebben, als God, of Abraham. De Joden wel merkende dat Christus haar niet alleen het Soonschap van Abraham; maar zelfs het kindschap van God wilde betwisten; antwoorde Christus: *Wy zijn niet geboren uit hoereerye*; dat is, wy zijn geen Afgodendienaars: en dienvolgende, *wy hebben God tot een Vader*. Jesus toond haar dat sy in gelykaardigheid met God, die sy haar Vader noemen, gantsch niet over een en quamen, also een

een recht aardig kind, dat zijn Vader lief heeft, noodzakelijk ook moet lief hebben een Soon van zijn Vader, die van zijn Vader gelieft, en die tot zijn nut en groote welstant van den Vader aan hem gefonden, werd. Daar op so seide haar Christus, uit wat Vader dat sy waren: *Gy zyt uit den Vader den Lasteraar, ende wilt de begeerten uwes Vaders doen, die was een menschen moorder van den beginnen, ende is in de waarheid niet staande gebleven: want geen waarheid en is in hem. Wanneer hy de leugen spreekt, so spreekt hy uit zijn eigen: want hy is een leugenaar, en een Vader der selve,* vs 44. Christus spreekt hier van een Lasteraar, en beschryft desen Lasteraar dat hy een mensche moorder van den beginnen is; verder, dat dese Lasteraar in de waarheid niet is staande gebleven, en dienvolgende eerst in waarheid gestaan heeft; maar nu so ver daar van af is, dat geen waarheid in hem is: maar als hy leugen spreekt, dat hy dan uit zijn eigen spreekt, om dat hy is een Leugenaar, en een Vader van deselve; en dat de Joden uit dese Vader den Lasteraar waren. En 't bewys hier van: niet om dat se van natuure van hem voortgekomen waren, gelyk sy so kinderen van Abraham konden genoemd werden; maar om dat sy de begeerten van desen Vader wilde doen, en hem also na aarden. Wie dat nu dese Vader den Lasteraar is, dat is 't geen uit dese omschryving die Christus van deselve doet, en uit andere plaatsen van Gods Woord, so daar in nog iets van desen Lasteraar geseid word, onse pligt sal zyn om na te speuren, en men sou seggen dat een booswigt, met so veel levendige verruwen van zijn boosdaden afgemaalt, nog wel sou te ontdekken zyn.

Hy werd dan beschreven dat hy een mensche moorder is, en de tyd wanneer; van den beginne, om van het laatste eerst te spreken: daar zijn verscheide tyden daar het woord beginne, of van den beginne op fiet; in de eerste plaats, de eerste tyd van de schepping der Werelt, Gen. 1: 1. *In den beginne schiep God de Hemel en de Aarde.* Joh. 1: 1. Ten 2. het begin van de verkondiging van het Euangelium, Marc. 1: 1, 2: *Het begin des Euangeliums Jesu Christi des Soons Gods; gelyk geschreven is in de Propheten.* In dit 8. cap. vs 25. vragen de Joden Christus, *wie zyt gy?* ende Jesus seide tot haar; *dat ik van den beginne ulieden ook segge.* Te weten, in het begin van dese myn redenen, die ik met ulieden hebben. vs 12. *Ik ben 't licht der werelt.* Den Apostel Johannes

hannes, in zijn eerste Algemeine Sendbrief 2: 24. aan de gelovige Joden zegt: *'t Gene gy lieden van den beginne gehooft heb dat blyve in u.* Te weten, op die tyd als u de waarheid van het Evangelium, en dat Jesus is de Christus, de Sone Gods, eerstmaal verkondigt is; op welke van dese tyden onsen Heiland nu u fiet, sou men moeten sien uit de beschryving van een mensche moorder, die in de waarheid gestaan heeft, en een Leugenaar en Vader van deselve is, om te sien of het op iemand in alle dese omstandigheden past.

't Is seker dat onse eerste Vader Adam in de waarheid gestaan heeft. *God heeft de menschen recht gemaakt; maar sy hebben veele vonden gesogt,* segt de Pred. 7: 22. dewyl God een God der waarheid is, en den mensch tot zijn eer geschapen heeft; so kon de mensch niet anders als in de waarheid staan, also hy anders onbequaam sou zyn, om na waarheid Gods eeuwige kragt en goddelikheid, die hy in de scheppinge geopenbaart had, tot zijn makers eer, op een betamelike wys te verkondigen. Dat Adam ook eenigstints een mensche moordenaar sou kunnen genoemd werden, en sou ik so seer niet willen betwiften, om dat door zijn sonden het gantsche menschelike geslacht de dood onderworpen is, na't geen den Apostel segt: *Door een mensche is de sonde in de werelt gekomen, en door de sonde de dood,* Rom. 5: 12. en 1 Cor. 15: 21. Maar hier stoot 't met Leugenaar, en besonder met Vader van deselve; want van Vader Adam kan men veel eer seggen, dat hy door de leugen van de Slang bedrogen en verleid is, als dat men kan seggen dat hy een Leugenaar is. 't Is waar dat Job segt: *So ik, gelyk Adam myn overtredingen bedekt hebbe; door eigene liefde myne misdaad verbergende.* 31: 33. Maar dat is geschied doe hy alrede gevallen, en van God ter regtsvordering gestelt wierd: maar aldermeest seg ik, stoot 't met Vader van de leugen. In de Heilige Schrift word die geen Vader genoemd, die de eerste vinder is van eenige konst of handwerken, of wat het zy. So lesen we Gen. 4: 20, 21. van Jabel: *Dese is geweest een Vader der gener die tenten bewoonden, ende vee hadden, ende de naam sijns broeders was Jubal: dese was de Vader van alle die harpen ende orgelen handelen.* Nu kan men niet seggen dat Adam een Vader van de leugen is; also de eerste leugen die ons in Gods Woord voorkomt, is; daar de Slang (Gen. 3: 4.) tegen Gods uitdruk-

kelik bevel, tegen moeder Eva seide: *Gy lieden en sult de dood niet sterven: maar God weet, enz.* Adam word wel beschuldigt in Gods Woord van overtreden te hebben, *zijn misdaad door eigen liefde te verbergen: in de voorgemelde plaats van Job, van gesondigt, en het verbond overtredende te hebben.* Jes. 43: 27. Hof. 6: 7. *Van ongehoorsaamheid.* Rom. 5: 19. maar nergens beschuldigt van een Leugenaar, en bygevolg veel minder een Vader van deselve te zyn; en 't geen nog een toon hooger gaat, een vader Lasteraar te wesen: dat men nu Kain hier voor nemen soude, dat sou nog minder door willen. 't Is waar dat hy de eerste is die met een geweldige hand, de eerste dadelike moord aan een mensch, en dat zelfs aan zijn Broeder gedaan heeft; maar hy heeft noit in de waarheid gestaan: maar is na het getuigenis van den Apostel Johannes uit den bosen, 1 Joh. 3: 22. en dat van vader Leugenaar, en Vader Lasteraar, en soumen op hem ook niet kunnen t'huis brengen.

't Sal dan nodig wesen dat ik eenige andere plaatsen uit de H. Schrift befie, om te sien of daar iets van dese Lasteraar geseid werd, dat eenig licht kan geven, om hem te ontdekken. Den Apostel Paulus die segt, datter so een Lasteraar is, die het geweld des doods heeft, en dat Christus daarom de menschelike natuur aangenomen heeft, op dat hy door zijn dood hem te niete soude doen. So luiden zijn woorden: *Overmits dan de kinderen des vleesch ende bloet deelachtig zyn, so is hy ook desgelyks der selver deelachtig geworden, op dat hy door den dood te niete doen soude den geenen, die het geweld des doods hadde, dat is den Lasteraar; en de verlossen soude alle de geene die met vrees des doods door al (haar) leven der dienstbaarheid onderworpen waren. Want waarlik hy en neemt de Engelen niet aan, maar neemt hy het zaad Abrahams aan.* Heb. 2: 14, 15. Hier werd een Lasteraar so groot een geweld toegeschreven, dat so men maar vlak op de woorden soude toevallen, men een schepsel sou opdragen, dat geen, dat den Schepper alleen eigen is. Job draagt dit God op, die hem ingerigte betrokken had, wanneer hy van de menschen seide: *De wyle sijne dagen bestemmet zyn, het getal sijner maanden by u is; (ende) gy sijne bepalingen gemaakt heb, die hy niet overgaan sal.* Job 14: 3, 5. 't Is de Christus, die na zijn Opstanding en Hemelvaart, van hem selve segt: *Ik ben levendig in alle eeuwigheid, en ik hebbe de sleutels der*

der hellen ende des doods. Openb. 1:18. Een taal die geen schepfel voegt; maar die God hem selven alleen toeigent: *Siet nu, dat ik, ik D I E ben ende geen God met my: ik doode en make levendig*, in het heerlijk liet van Mozes. Deut. 32:39. Het werd hier evenwel van den Apostel in de voorgemelde plaats een Lasteraar toegeschreven; so moet het in eenig opfigt, hoewel oneigentlik op hem toe te passen zyn. Den Apostel Johannes in zijn eerste Brief cap. 3:8. seid: *Die de sonde doet, is uit den Lasteraar; want de Lasteraar sondigt van den beginne: hier toe is de Sone Gods geopenbaart, op dat hy de werken des Lasteraars verbreken soude.* In het vyfde vers had hy gesegt: *Gy weet dat hy (de Sone Gods) geopenbaart is, op dat hy onse sonden soude wegnemen.* My dunkt dat den Apostel niet duister te kennen geeft, so hier, als in het 10. vers; dat de werken van desen Lasteraar de sonden zyn, waar toe Christus geopenbaart is om die weg te nemen, en om zijn werken te verbreken; en also Paulus seid, dat hy vleesch en bloet aangenomen heeft, op dat hy door zijn dood te niete soude doen, die geen, die het geweld des doods hadde, dat is den Lasteraar: so schynen sy beide op een en deselve Lasteraar te sien, daar Christus vleesch en bloed aanneemen, hier geopenbaart te zyn, daar te niete doen; hier zijn werken te verbreken: en dewyl den Apostel hier segt, dat desen Lasteraar sondigt van den beginne, en Christus van dien Lasteraar Joh. 8:44. seid, dat hy is een mensche moorder van den beginne: so schynt het na 't selfde beginne toe te hellen. Dese selfden Apostel wyft myn ook na een van die tyden, die ik, doe ik van 't woord beginne sprak, heb aangewesen. Openb. 12:9. *Ende de groote Draak is geworpen, (namelik) de oude Slange, welke genaamt werd Lasteraar ende Wederpartyders, die de geheele werelt verleid.* Hier sien ik dat gesproken werd van een Slang, en oude Slang, die genaamt werd Lasteraar en Wederpartyder: en also de Apostel Paulus ons segt, 2 Cor. 11:3. *Dat de Slang Evam door hare arglistigheid bedrogen heeft*, en dit in den beginne geschiet is: so gelyk 't, als of het alles op 't hooft van eenen de selfde spyker slaat.

De Historie van des menschen val, werd ons van Mozes Gen. 3. van het 1. tot 19. ys beschreven. Laat ons nu eens sien wat overeenkomst dat'er is tusschen die beschryving, en de plaats uit het nieuwe Testament van ons bygebracht: dat de Slang

Evam bedrogen heeft, en werd van niemand tegen gesproken; dat dit geschiet is in den beginne en kan men niet tegenspreken, dat so een Slang die van het begin van de werelt is, een oude Slang mag genaamt werden, en leid geen tegenspraak: maar dat den Apostel Johannes in zijn Openb. 12: 9. hier op sou sin spelen: dat is, dat dien Heer, de Schryver van de voorgemelde Brief, niet sou toestaan, pag. 18. also het zijn bedunkens beter op Babels Koning sou toepasselyk zyn. Wat daar van is, sal ik als ik ten einde van dese vergelyking ben, eens besien; dat dese Slang met regt de naam van Leugenaar en Lasteraar: ja, Vader Leugenaar, en Vader Lasteraar mag dragen: dat blykt, voor eerst zijn leugenen. *Doe seide de Slang tot de Vrouwe, gy lieden en sult de dood niet sterven: maar God weet, dat ten dage, als gy daar van eetet, so sullen uwe ogen geopent worden, ende gy sult als God wesen, kennende het goet ende het quaat.* vs 4, 5. Dat hier een lastering in is opgesloten, dat blykt, om dat de Slang die God, die goet en goet doende is, (en wiens goetheid over al zijn schepselen sig uitstrekt) van nydigheid beschuldigt; als of hy door een vervloekte staatkunde, de mensch zijn wel wesen hem tragte te onthouden. *God weet, (seide de Slang) dat ten dagen als gy daar van eetet, so sullen uwe ogen geopent worden: ende gy sult als God wesen, &c.* Dat hy een Vader Leugenaar en Vader Lasteraar is; hy is de eerste vin- der en stigter van de leugen en lastering: also dit de eerst leugen en lastering is, die ons in Gods Woord voorkomt. Dat de Slang nu een mensche moorder van den beginne sou kunnen genaamt werden; daar onsen Heiland Joh. 8: 44. onses oordeels op fiet, sal ik in toekomende by gelegentheid in desen Brief tragten te toonen; dat dese Slang, die God lastert, dienvolgende een Lasteraar mag genoemd werden: en verder, dat dese Lasteraar son- digt van den beginne: 't is na onse meening te klaar, dan dat het soude behoeven getoont te werden. En voorts, dat de Sone Gods hier toe moest geopenbaart werden, en vleesch en bloet aanne- men om dien Lasteraar, de Slang te niete te doen, en zijn wer- ken te verbreken, kan men sien in het 15. vs, daar hy belooft werd als het zaad der Vrouwe, en also des vleesch en des bloets, als de kinderen, deelachtig werden; en hem also als het beloof- de zaad in de werelt openbaren, en dat hy den Lasteraar zijn wer- ken sou verbreken en te niete doen, word ons hier voorseid, met de

de woorden, dat hy den Slang de kop soude vermorselen. Eindelijk, dattet door zijn dood sou wesen, dat hy de Lasteraar soude teniete doen, word ons te kennen gegeven, als ons geseid werd; dat de Slang hem de versenen soude vermorschen. Dit geseide, en nog meer overeenkomst sou men kunnen toonen, tusschen die 5 plaatsen uit het nieuwe Testament, ende de historie van des menschen val: maar ik denk dat dit al overgenoeg is. Gy fiet dan, Waarde Heer, dat ik in het behandelen van dese plaats niet na Gen. 3. ben gelopen, (daar ons des menschen val door de Slang beschreven werd) om dat het so by myn leid dat ik den Lasteraar daar vinden soude: maar dat de draad van redenen van Christus en zijn Apostelen, myn als by de hand daar heen geleid hebben. Ik sal nu met U E. believe sien, wat'er is van de plaats Openb. 12: 9. en eens onderzoeken 't geen dien Heer daar van seid.

't Is bekend (segt zyn E. pag. 18.) dat den Propheet Joannes doorgaans gesichten heeft die uit de oude Prophecyen, en wel meest die opzigt op het oude Babel hadden, ontleent zyn: zoo word, na sommi-ger gevoelen, Babels Koning een Slang en Draak genaamt Jes. 27: 1. Gelyk de Kanttekenaars noteren: waar op Joannes, mynes dunkens, eerder schynt te zin-speelen, als te spreken van de Slang in 't Parady; immers daar lees ik van geen Draak, enz. Ik antwoord hier op, dat ik 't voor bekend opneem, dat den Apostel Johannes, doorgaans sinspeelt op gesichten, die in d'oude Prophecyen ons zijn beschreven, en op geschiedenisse die in 't oude Testament voorgevallen zyn; waar uit hy zijn spreekwyse ontleent. Maar 't is ook bekend, dat hy veelyds verscheide plaatsen uit Gods Woord samen voegt, om dat het tot zijn oogwit in het voorseggen dient. So segt hy van de twee getuigen: *Dese hebben macht den Hemel te sluiten, op dat geen regen en regene in de dagen harer propheteringe: ende sy hebben macht over de wateren, om die in bloet te verkeeren, ende de aarde te slaan met allerlei plage, so menigmaal als sy sullen willen.* Openb. 11: 6. en fiet ys 8. en op veel plaatsen in de Openbaring, sinspeelt den Propheet Johannes, in een en deselve reden, op verscheide plaatsen van het oude Testament: so dat Johannes Openb. 12: 9. onses oordeels samenvoegt, dat uit verscheide plaatsen uit de oude Schrift ontleent is. Syn E. seid: *Ik lees van de Slang in het Parady, daar van geen Draak:* maar ik kan van Babels Koning ook

so klaar niet lesen, waar aan dat hy so kennelik soude wesen; dat hy meer als andere goddelose Koningen, ons so klaarblykelijk soude voorkomen, voor een groote Draak en oude Slang, die genaamt werd Lafteraar, die de geheele werelt verleid. Want wat het woord Draak aangaat, 't is een naam die dien goddelose tyran van Egypten, lang voor hem heeft mogen dragen. So segt de Kerk Psal. 74: 13, 14. *Gy hebt door uwe sterkte de Zee gespleten; gy hebt de koppen der Draken in de wateren verbroken; gy hebt de koppen des Leviathans verplettert.* Hier werd gesproken in het meerder getal van Draken en Koppen: maar 't is bekend dat 't gebruikelik in Gods Woord is, als sy de saak in haar grootheid wil uitdrukken, dat sy Draken steld voor een groote Draak: en om het klaarder te sien, siet Jes. 51: 9, 10. *Ontwaakt, ontwaakt, trekt sterkte aan, gy arm des Heeren: zyt gy het niet die Rahab uitgehouwen hebt? die de Zeedrake verwondet hebt? en zyt gy het niet, die de Zee, de Wateren des grooten afgronts, drooge gemaakt hebt?* Dese soude de naam van oude Slang beter voegen als de Koning van Babel, als wiens verderf duisend jaar of daar ontrent vroeger is voorgevallen; daar de Kerk in haar gebeden, hier onder de verbeelding van een Draak, op siet: en wiens navolger in het Koninkryk, ten tyden van de Konink van Babel, op gelyke wyse werd aangesproken: *So seide de Heere Heere; siet ik wil aan u, o Pharao? Konink van Egypten, dien grooten Zeedraak, die in 't midden sijner Rivieren leid.* Ezech. 29: 3. Men sal veel ligt tot myn seggen: voegt het de Koning van Egypten beter, laat 't hem voegen, ik wil daar over geen verschil hebben. Maar dit voldoet ons de plaats Openb. 12 niet; daar word van een oude Slang gesproken, als een die daar voor bekend is, en de oudste Slang die ons bekend is, is de Slang van 't Paradys, op welk dat het woord Lafteraar, onses oordeels, ook beter toepasselik is, als op Babels Koning.

Ik wil voor de Koningen van Babel niet pleiten, als of het geen godlose tyrannen, en schrikkelyke dwingelanden en verwoesters geweest zyn. Maar dit moet ik seggen, datse na myn oordeel in Gods Woord niet voortkomen, als al fulke Lafteraars, dat, als men seide, de groote Draak, de oude Slang, die genaamt werd Lafteraar, dit juist ons als iets soude voorkomen, dat het op Babels Koning soude zien. 't Is waar dat 't een groote La-
ste-

stering van God was; wanneer hy de drie jongelingen vraagde: *Wie is de God die u lieden uit myne handen verlossen soude?* Dan. 3: 15. Maar het waar in *zijn toornen grimmigheid*; *ys 13.* Maar maakte die groote Draak van Egypten het beter? wanneer hy aan Moses en Aaron, als met verfmading vraagde: *Wie is de Heere wiens stemme ik gehoorsamen soude, om Israel te laten trekken? ik en kenne den Heere niet, ende en sal ook Israel niet trekken laten.* Exod. 5: 2. Voor beide dese groote Draken heeft God wonderen gedaan, en beide zijn sy door Gods daden so ver overtuigt geworden, dat 'er een God is die magtiger is dan sy waren. Maar de tweede, hoewel ik niet sien kan dat hy tot God bekeert is; evenwel moet ik dit seggen, dat zijn belydenis die hy van God doet, veel ronder, en van God heerliker is, als die Pharao uit den hals gewrongen is. Men vergelyke beide de geschiedenisse Ex. 5: 7, 8, 9, 10. en Dan. 2: 3, 4. eens by malkanderen, en men sal 't so bevinden.

By dese gelegentheid, nu ik van de belydenis Nebucadnezars spreek, so is aanmerkelijk de woorden die Nebuzaradan, (de Overste der Trauwanten, van dese Koning Nebucadnezar) by gelegentheid van het innemen, en verwoesten van Jerusaleem, tegen Jeremia sprak: *De Heere uwe God heeft dit quaad over dese plaats gesproken, ende de Heere heeft het doen komen ende gedaan, gelyk als hy gesproken hadde: want gy lieden hebt gesondigt tegen den Heere, ende sijner stemme niet gehoorsaamt, daarom is u lieden dese saken geschiet.* Jerem. 40: 2, 3. Dese woorden soude myn vreemt voorkomen, indien ik niet en wist dat Daniel en andere godsalige, aan het hof van Nebucadnezar geweest waren: anders so een taal van een Heiden, gaat myns oordeels al vry ver heen; en in 't voorgaande cap. word ons verhaalt, hoe de Koning Nebucadnezar, aan dese Overste bevel, aangaande Jeremia gegeven had: *Neemt hem, ende stelt uwe oogen op hem, ende en doet hem niet quaats; maar gelyk als hy tot u spreken sal, alsoo doet met hem.* Welke last, door alle de Overste van de Koning van Babel, ook is uitgevoert. *ys 12, 13.* 't Is waar, dat de godlosen Belzazar, de Soon van Evilmerodach, en de Soons Soon van dese Nebucadnezar, in zijn laatste slemp-maaltyd, die hy met zijn Hoffstoet hield; de goude en silvere vaten, tot oneer van God, om daar uit te drinken, liet voortbrengen, die uit het huis Gods, dat te Jerusaleem geweest was, waren weggevoert; en dat sy in het drinken de goude, silve-

silvere, kopere, &c. godenpresen. Den Propheet Daniel over dese daad, bestraft dese Koning wel van trotsheid, na dat hy verhaald heeft wat sijn Grootvader om sijn hoogmoet overgekomen is. *Gy Belsazar (segt hy) hebt u herte niet vernedert; alhoewel gy dit alles geweten hebt. Men heeft de vaten van het huis Gods voor u ingebracht, en uwe geweldige, uwe wyven en uwe bywyven, hebben Wyn daar uit gedronken, en hebben de Goden van goud, silver en koper &c. gepresen; maar dien God, in wiens hand uwen adem is, en hebt gy niet verheerlikt.* Dan. 5: 22, 24. Maar ik sie niet dat hy hem beschuldigt, dat hy God gelaftert heeft, of dat 't ook geschiet is. En wat Evilmerodach aangaat, onse Kanttekenaars, tekenen aan, over het 22. vs. Nota 65, *Het schynt dat Evilmerodach een vromer Heere geweest zy, en dat hy het wonder werk aan Nebucadnezar geschiet, wel ter herte heeft genomen.* Ik en kan dan de reden niet sien, waarom Babels Koning so met de naam van Lasteraar soude bekend zyn; of hy moest menschen so uitstekent gelaftert hebben: maar dat seid ons Gods Woord ook niet. De eerste vinder van de lastering is hy niet, dat is de Slang in 't Paradys geweest; de oude Slang en is hy ook niet, die moet al weder in 't Paradys gevonden werden.

Vraagtmen me dan hoe dat 't Openb. 12. te pas komt? dat de oude Slang de groote Draak genaamt werd? een naam die ik selfs beken, dat groote dwingelanden, en niet de Slang in het Paradys, in het oude Testament werd toegeschreven. Ik antwoord, dat ik in 't voorgaande al geseid heb, dat Johannes, in een en deselve reden, verscheide plaatse uit oude Schrift te samen voegt; en dat hier sijn opmerking verdient; dat hy het doet, wanneer hy een en deselve persoon beschryft. 't Bewys hier van, sienwe Openb. 5: 5. *En weent niet, siet de Leeuw die uit de stamme Judais, de wortel Davids heeft overwonnen:* en nog eens Openb. 3: 7. *Dit segt de Heilige, de Waaragtige, die den sleutel Davids heeft; die opent ende niemand en sluit; en hy sluit, ende niemand en opent.* Daar sienwe, dat de twee eerste tytelen die God werden in het oude Testament toegeschreven; siet Jes. 5: 16. Deut. 32: 4. Jer. 10: 10. Christus van sijn selve segt: en dat ons Jes. 22: 20, 22. van Hiskias Hofmeester verhaald werd: *Ende het sal te dien dagen geschieden, dat ik mynen knecht Eliakim, den Sone Hilkia, roepen sal, ende ik sal den sleutel des huis Davids op sijne schouder leggen,*

gen, ende hy sal open doen, en niemand sal sluiten, ende hy sal sluiten, en niemand sal open doen. Dat hier van Eliakim geseid werd, liet men dat in de voorgemelde plaats, Christus op zijn selven toepast. Dit nu wel overwoege zynde, so meen ik hier op voldaan te hebben. Wat nu aangaat het regte oogmerk van het gesichte, en de vervulling der selver, dat is buyten myn wit dat ik beoogt heb; also ik de plaats maar by gebragt heb, om te tonen dat Johannes op de oude Slang in 't Paradys sinspeelt: en ik sou ook niet in staat zyn om daar regt van te spreken, also dat aan de kennis van de Historie vast geschakelt is, die na de beschryving van de Openbaring ons beschreven zyn. Dat seg ik evenwel, dat ik ver ben van die gedagten, die sommige hebben, die alles maar letterlik opnemen, als of dit so eigentlik soude geschied zyn, en daarom dat ruimelik opnemen van de verleiding des Draaks, en oude Slang, die de geheele weereld verleid, daar zijn E. af spreekt, en is by myn in die ruimte so groot niet; hoewel ik van gedagten ben dat het in een sekere opzigt op hem past, en dat het myns oordeels, so opgenomen, beter de oude Slang voegt, als dat ik voor myn in staat ben, om na den inhoud van Gods Woord het op Babels Koning te duiden. Nu wat zijn E. daar in doen kan en weet ik niet, als hy de goedheid belieft te hebben om het aan te wijzen, ik sal dan sien hoe ver het gaat; en ik sal hier op de geschiedenis van des menschen val, door de Slang, daar ik het gelaten heb, wat nader gaan overwegen, om te sien of ik daar dien Lasteraar vinden kan.

De 5 bovengenoemde plaatsfen uit het nieuwe Testament, hadden myn tot Gen. 3. gebragt, daar Moses de val des menschen verhaalt. *De Slange* (seggt hy) *nu was listiger dan al het gedierte des Velts, het welke de Heere God gemaakt hadden: ende sy seide tot de Vrouwe; is 't ook dat God geseid heeft, gy lieden en sult niet eeten van allen boom deses Hofs? ende de Vrouwe seide tot de Slange; van de vrucht der bomen deses Hofs sullen wy eeten: maar van de vrucht des booms, die in 't midden des Hofs is, heeft Godt geseid, gy en sult van die niet eten, nog die aanroeren, op dat gy niet en stervet. Doe seide de Slange tot de, enz.* In de 5 eerste versen, sien we de samenspraak die de Slange met de Vrouwe gehouden heeft; in het 6 ys de val selfs, hoe Vrouwen Man bei-

de gevallen zyn. Daar op werd verhaald hoe sy haar, na dat sy gevallen zyn, ontrent God gedragen hebben; en eindelijk wat regtsvordering en oordeel dat God over de Slange, de Vrouwe en de Man, heeft uitgesproken, van 't 9. tot 't 19. vs. De voorgaande plaatsen hadden myn in gedagten gebragt, dat ik hier een Lasteraar soude vinden, een doening die we gesien hebben, dat niemand als een redelik schepsel past, en hier komende, ik vind hier een Slang, een van de gedierte des velts. Maar wat is dit? dat niet alleen dit beest spreekt, maar zelfs met de Vrouw over en weer reden wisselt. En dat een Vrouw in sulke een heerliken staat met kennis geschapen zynde: seide, die Slange heeft myn bedrogen; daar bekend is, dat spreken, reden te wisselen, en menschen daar door te bedriegen, iets is, dat geen dieren, maar redelike schepsels voegt. Dese vreemdigheid heeft veelderlei gedagten en uitleggingen van verscheidene, over dese geschiedenis gemaakt, en ieder een van de selve beschuldigt zijn party, dat de oorzaak dat men niet by Gods Woord blyft, hen sulke en sulke gedagten doet aannemen. 't Sal voor myn dan nodig wesen dat ik de Noordster van Gods Woord, in het handelen met andere over dese geschiedenis, regt in het oog hou, om een regte streek te maken; en om dat te beginnen, sal ik eenige plaatsen uit de H. Schrift eens besien, daar de spraak en redenen, aanfaaken die niet redelik zyn, word opgedragen, om te sien of daar in iets is dat ons licht kan geven.

Voor eerst sien we Gen. 4: 10. daar God de Broeder moorder Cain aanspreekt: *Daar is een stemme des bloets uwes Broeders, dat tot myn roept van den aardbodem.* Siet Hebr. 12: 24. so sien ik dat de sonden roept: *Voorts seide de Heere, dewyle het geroep van Sodom en Gomorra groot is, en dewyle hare sonden seer swaar is,* Gen. 18: 20, 21. 19: 3. en Exod. 4: 8. segt God tot Mozes; wanneer hy hem belast had de tekenen voor Pharao te doen. *Ende het sal geschieden, so sy u niet en geloven, nog na de stemme des eersten teekens horen, so sullen sy de stemme des laatsten teekens geloven.* Mozes bid God, Deut. 9: 27, 28. *Siet niet op de hardigheid deses volx, op dat het Land, van daar gy ons hebt uitgevoert, niet en seggen, om datse de Heere niet konde brengen in het Land, daar van hy hen, &c.* Maar aanmerkelijk is in dese gelegenheid de reden van Jotham, de Soon van Gideon: *Hoort na my gy Burgeren van Sichem, en God sal*

sal nau lieden horen. De Bomen gingen eens henen om eenen Koning over hente salven: ende sy seiden tot den Olyfboom, weest gy Koning over ons. Maar den Olyfboom seide tot hen, &c. Doe seide de bomen tot de Vygeboom; maar de Vygeboom seide, &c. so ook tot de Wynstok: Doe seide alle de Bomen tot den Doornenbosch: komt gy, weest Koning over ons. Ende de Doornenbosch seide tot de Bomen: indien gy my in der waarheid tot een Koning over u salft, so komt, vertrouwt u onder myn schaduw: maar indien niet, so ga vyer uit den Doornenbosch, ende verteere de Cederen des Libanons. Jud. 9: 7, 15. Diergelyk vinden we 2 Kon. 14: 9. Maar Joas, de Koning Israels, sond tot Amasia, den Koning van Juda, seggende: de distel die op den Libanon is, sond tot den Ceder, die op den Libanon is, seggende: geeft uwe Dochter myn Sone ter vrouwe; maar het gedierte des velts, dat op den Libanon is, ging voorby, ende vertrad den Distel. De Hemelen vertellen Godts eere, ende het uitspansel verkondigt sijner handen werk. De dag aan den dag, stort overvloediglik sprake uit; en de nacht aan de nacht toont wetenschap. Geene sprake nog geene woorden zynder, daar haare stemme niet en werden gehoord. Psal. 19: 2, 3, 4. By den Propheet Jesaia word de Koning van Babel aangesproken: De gantsche aarde rust, sy is stille; ook verheugen haar de Dennen over u, ende de Cederen van Libanon: (seggende) sint dat gy daar neder ligt, en komt niemant tegen ons op, die ons afhouwen. Jes. 14: 7, 8. 't Is waar dat het woord seggende, tusschen twee haakskens staat; maar de noodsaaklikheid van de fin, vereischt dat'er bygevoegt werd, en van deselve Babelonier word gesegt: Gy hebt schaamte beraadslaagt voor uwen huise, uitroeyende vele volkeren, so hebt gy gesondigt tegen uwe ziele. Want de steen uit de muur roept, en de balk uit het hout antwoordt dien. Hab. 2: 10, 11. Ik sie uit dese plaatsen, hoe 't bloed, de sonden, het teeken, het land, de bomen, de hemelen, de dag, ja steene en balk, een stem en spraak werd toegeschreven. Nu sou ik dese plaatse met de geschiedenis van de Slang Gen. 3. wel eens nader gaan besien, waar in datse overeenkomen, en van malkanderen verschillen, en wat daar verder in aan te merken is. Maar als ik sal besig wesen om de gedagten van andere te onderzoeken, sal ik gelegenheid hebben om het selve te doen.

Die in de historie bedreven zyn, verhalen ons, hoe de oude Egyptenaren, om hare wysheid verborgen te houden, de deugden en ondeugden, faken, personen, en wat dies meer is; door

verlcheide finnebeelden quamen uit te beelden, gelyk nog heden ten dagen de Schilders en Poëten doen. Als dit fo is, fo is het ligt te denken, dat Moses, die de kinderen Israels uit Egypten uitgevoert heeft, en die ons de geschiedenis van des menschen val hier beschryft, de Slang als een finnebeelt van een persoon of ondeugt, hier te voorschyn brengt, als iets dat de Joden dies tyds is bekend geweest: maar wat daar door van hem gemeent is, dat is 't geen dat nu ter tyd sijn duisterheid by veele heeft.

Seker Schryver, die in 't voorgaande jaar 1695. een boek, rakende dese stof, heeft uitgegeven, 't geen sijn E. getituleert heeft, de Waare Oorspronk, Voort en Ondergank des Satans: tragt met veel redenen te tonen, dat de natuurlijke begeerte, met haar namaals geworden boosheid, de eenigste Slang, Lasteraar en Wederpartyder is: §. 36. pag. 120. so dat na sijn oordeel Moses het finnebeelt van een Slang hier gebruikt, om de begeerlikheid uit te beelden; gelyk den Apostel Paulus, so de liefde onder het finnebeelt van een goedaardige en deugdsume Vrouw, komt te vertoonen. *De liefde is langmoedig, sy is goedertieren; de liefde en is niet afgunstig; de liefde en handelt niet lichtveerdelijk; sy is niet opgeblasen*, enz. 1 Cor. 13: 4, 7. Dit heeft in den eersten opslag al vry wat schyn: maar so men eens met aandacht overweegt, de geschiedenis Gen. 3. daar de Slang spreekende en redenvoerende, werd ingevoerd, met de plaatsen uit Gods Woord, die ik aangetogen heb: daar de spraak en redenen aan redenlose schepselen werd toegeschreven, en dan met het geen den Apostel van de liefde seid, eens vergelyken, sal men voort een kennelik onderscheid sien. Want in al de plaatsen die stem en spraak werden toegeschreven, sienwe dat daar so wel hoedanigheden en redenlose, als redelike schepsels onder verstaan werden: maar daar 't reden wisselen onder 't finnebeelt van spreekende bomen Jud. 9: 7, 15. ons voorkomt; daar sietmen dat niet hoedanigheden en redenlose, maar alleen redelike schepsels, door de finnebeelden van bomen die reden wisselen, werden uitgebeelt; en dit meen ik dat ook sijn reden heeft: want het finnebeelt moet ons geen verkeerde gedachten van de saak geven, maar de saak in sijn klaarheid vertonen, en gepastelik over een komen met de saak die daar door werd uitgebeelt. Want dat het bloed, de sonden, het teken, het land, de hemelen, steen en balk, een stem word toegeschreven.

ven. Een ieder fiet klaarlik dat dit oneige wyse van ſpreken zyn, die ons als ſeggen willen; ſo de Hemelen, het uitspanſel, dag en nacht, ſtemmen hadden, ſy ſouden Gods eer en heerlijkheid verkondigen: maar nu gy menſchen, God heeft u met ſtem en reden begaaft. Aanmerkt de groote magt, en wonderlike wyſheid, die God in het ſcheppen en regeeren van deſelve ten toon ſtelt, en geeft hem lof en eer van ſijn wonderlike werken. Dat verder het bloed, de ſonden, ſteen en balk, roept, voor eerſt ſonden: 't wil ſeggen, dat de ſonden van Sodom ſo groot, en God tergende waren, dat ſo ſy een ſtem hadden gehad, ſy ſouden om wraak tot God de Heere geroepen hebben: van gelyke 't bloed ſo wredelik en onregtvaardig vergoten, het roept, balk en ſteen voor het gelt verkregen, dat andere ſo wredelik en onregtvaardig afgeperſt is: 't roept over deſe onregtvaardigheid, en dat het misbruikt werd als tot God, gelyk ſo den Apoſtelt ſegt: *Wy weten dat het gantsche ſchepſel t'samen ſucht, ende t'samen als in barensnood is tot nu toe*, Rom. 8: 22. en dat om de ydelheid die door en om de ſonden, het gantsche ſchepſel onderworpen is. Dat God het teken een ſtem toefchryft, 't is om dat het geen, dat Moſes voor Pharao ſou vertonen, als klaarheid ſoude uitroepen, het geen de Egypteſche Toveraars door overtuigende dwang dee ſeggen, dit is Gods vinger. Eindelik, dat het Land een ſtem werd toegeschreven: 't is maar een oneigen wys van ſpreken, waar door het Land genomen werd voor de Inwoners die daar in wonen.

Maar heel anders is het gelegen met de plaats Jud. 9: 7, 15. die de naaſte in overeenkomt is met Gen. 3. daar ik ſie dat de Slange met de Vrouwe reden wiſſelt, gelyk ik hier ſie dat de bomen onder malkanderen doen. Hier ſien ik dat 't ſinnebeelt van olyfboom, vygeboom en wynſtok ons voorkomt, als verbeeldende ſulke edelmoedige en treffelike mannen, die ver van de regeerſugt zyn, gelyk dien held Gods, Gideon geweest was, die wel voor de vryheid van 't Land geſtreden, en ſijn ziele verre weg geworpen had, om 't Land uit der Medianiten hand te redden; gelyk ſijn ſoon Jotham vers 17. van hem verhaalt. Maar als de mannen Israëls tot loon van ſijn trouwe dienſt, hem met de heerſchappy wilde vereeren; hy weigerde het, niet willende *over die bomen gaan ſweven*: gelyk we ſien Jud. 8: 22, 23. *Doe ſeide de mannen van Iſrael*

tot Gideon; heerscht over ons, so gy, als uwe soon en uwe soons soon: dewyle gy ons van der Medianiten hand verlost heb. Maar Gideon seide tot hen; ik en sal over u niet heerschen, ook en sal myn soon over u niet heerschen: de Heere sal over u heerschen. Heel anders dee dien Doornenbosch, Abimelech, die sig selfs tot Koning indrong, om over de bomen te sweven; gelijk ons dat in 't begin van het 9. cap. verhaald werd, een lompe vent, daar niets goeds aan was, en daarom bequaamlik door het sinnebeeld van een Doornebosch uitgebeeld, daar Christus van seide; *Leestmen ook een druyve van de doornen, of vygen van de distelen?* Matt. 7: 16. die in de plaats van de Inlandsche twist, door wysheid en soete redenen neer te leggen, gelyk Gideon gedaan had, Jud. 8: 1, 2, 3. niet anders dan een doorn en distel stak, om alles maar te verwoesten en onderste boven te keren, gelyk in 't eind van 't 9. cap. te sien is. Men siet dan klaarlik uit het geen ik daar verhaalt heb, dat het menschen en redelike schepsels zyn, die ons door het sinnebeeld van bomen werden uitgebeeld; en so dat hier sijn waarheid heeft, gelyk het doet, en niemant daar aan twijffelt: ik sie geen reden, waarom dat in de geschiedenis van des menschen val, daar de Slang en Vrouwe reden weren, de begeerlikheid, en geen redelik schepsel soud' moeten geplaatst werden; also het myns oordeels een onbequaam sinnebeeld sou zyn, dat iemand een geschiedenis soude beschryven, daar van twee zyde soude gereden gevoerd werden, en een en de selve persoon sou moeten verstaan werden. En dat een quade hoedanigheid die in iemand is, onder het kleed van een sprekende soude te voorschijn komen; om met sig selven te reden wisselen, en sig selven te bedriegen, dat daar de bomen samen spreken, en hier de Slang met een redelik schepsel de Vrouwe; dat onderscheid en maakt ook geen swarigheid, maar neemt de selve eerder weg; also het nog beter te verstaan is, dat een deel van de geschiedenis door een sinnebeeld uitgebeeld werd, als de geheele geschiedenis.

De plaats, 2 Sam. 12: 1, 4. die de Schryver s. 36. pag. 105. aantrekt, en leert ons dat ook niet, maar wel het tegendeel. David in swaare sonden gevallen zynde, send God de Propheet Natthan aan hem, die om hem regt te brengen, dit voorstelt: *Daar waren twee mannen in eener Stad, d'een rijkende d'ander arm. Derijke hadde seer veel schapen ende runderen: maar de arm hadde gantsch niet,* dan

dan een eenigh Oylam dat hy gekoght hadde, &c. Doe nu de ryken man een wandelaar overquam, verschoonde hy te nemen van sijne schapen, ende van sijne runderen, om voor den reisenden man, die tot hem gekomen was, wat te bereiden: ende hy nam des armen mans Oylam, ende bereide dat voor den man, die tot hem gekomen was. 't Is klaar uit het voorgaande, en uit het volgende van dese geschiedenis; dat door de ryke man David, en door de arme Uriä, den Hethiter te verstaan is; door de ryke sijn schapen, en sijn runderen, sijn wyven, en bywyven; door des armen mans eenig Oylam, Bathseba, de huysvrouw van Uriä. Bequaamelik, kan men nu door de Wandelaar, en reisende man, die tot David komt, de lust en begeerlikheid verstaan, die in David ontstoken is, door het anschouwen van de schone Bathseba; door wat te bereiden voor den Wandelaar; dat onder vragen van sijn Hof gesin, en senden van sijn Hof Jonkers; en wat meer daar is omgegaan. Door het verschonen van sijn eigen schapen en runderen, dat hy met sijn eigen wyven sijn begeerlikheid niet voldaan, maar daar toe genomen heeft het eenig Oylam van die armen man. Maar ik bidje, wort'er verhaald dat David met die Wandelaar en reisenden man iets gesproken, of reden gewisselt heeft, niet een eenig woord. Ik meen dat Gods Geest te net in het beschryven is, om ons sulke verkeerde sinnebeelde van de saken te geven, dat hy reden wisselende sinnebeelde soude invoeren; en daar maar quade hoedanigheden die in een redelik schepsel is, door verstaan, en so hier van een sprekende Wandelaar, of reisende man gesproken wierd; men sou so terstont sijn gedagte op de begeerlikheid niet hebben: maar veel eer denken, dat d'een, of d'ander, by David gekomen was, en hem tot dese onbehoorlike daat aangeset had. Maar men sal seggen, als de steen uit de muur roept, en de balk uit het hout, dien antwoord; is dat geen reden wisselen? maar wat roept de steen, en wat antwoord de balk? niets staat ons daar van geschreven: en ik meen dat dit de fin is; de steen uit de muur roept, en de balk uit het hout antwoord dien: dat is, sy antwoord op dat geroep, met gelyke geroep, en klaagt over het selve geweld van dien Babelonier.

Uit dat geen daar nu van my geseid is, meen ik dat van selfs genoegsaam blykt, dat'er een groot onderscheid is, tusschen het sinnebeeld dat ons den Apostel 1 Cor. 13:4, 7. geeft, en de geschiedenis

den van des menschen val Gen. 3. onder het sinnebeeld van de sprekende Slange met de Vrouwe. Want 1 Cor. 13. noemt den Apostel met uitgedrukte woorden, de liefde, die hy tot zijn onderwerp neemt; en daar hy dat alles van seide. Maar die nu de begeerlikheid voor de Slange wilde nemen, moest myn mede uit Gods Woord tonen, dat ergens die Lafteraar die ons Gen. 3. ontmoet, met de naam begeerlikheid genoemd wierd. Indien den Apostel Joannes 1 Joh. 3:8. so redeneerde, die de sonde doet is uit de begeerlikheid; want die Lafteraar sondigt van den beginne; of die de begeerlikheid doet is uyt den Lafteraar: want de begeerlikheid sondigt van den beginne; of dat eenige andere mannen Gods, het op d'een, of d'ander plaats, duidelik te kennen gaven, dan waar het aannemelik, maar dewyl dit niet en is, en eer het tegendeel ons te kennen gegeven word, besluit ik, also het woord Lafteraar ons te kennen gegeven heeft, een quade hoedanigheid die in niemand anders dan een redelik schepsel is; en de 5 plaatsen uit 't N. Testament, ons als genootsaakt hebben om een daar Lafteraar Gen. 3. te vinden, en Adam dien Lafteraar niet en is; noodzakelik een redelik schepsel, (en niet de begeerlikheid onder de naam van de Slange) moet verstaan werden, om dat het sinnebeeld van reden te wisselen, niet anders in Gods Woord als van redelike schepsels gebruikt werd: en so men dat anders wil nemen, men niet het voorbeeld van Gods Woord, maar zijn eigen gedagten volgt. Of de Slange nu, als een sinnebeeld van een redelik schepsel moet genomen werden, of dat een redelik schepsel, een Slange misbruikt en daar door gesproken heeft. Of dat ook op een andere wys de Slange hier in te pas komt, dat sal ik in vervolg eens nader besien. Maar eer ik dit doe, sal ik nog eerst eenige redenen van dien Heer (die de ware Oorspronk, Voort en Ondergank des Satans, geschreven heeft;) soeken te ontfenuwen, om daar door myn eigen gedagte te vaster te stellen, en voor het tweede sien, wat zijn E. (in de Brief onlangs geschreven, 't geen tegen myn stellingen stryd,) inbrengt.

De Schryver van de ware Oorspronk, Voort en Ondergank des Satans, tragt op veel plaatsen te tonen, dat de woorden van Satan; Duivel en Boose, namen zijn die niet het onderwerp, maar de hoedanigheid die in het onderwerp is, uitdrukken. Ik ben met hem in het selve verstand, alleen verschil ik daar in van hem, dat hy

hy dat niet onderscheid, dat Satan en Bofe, wel van iets dat niet redelik is, kan gebruikt werden; also men van onredelike dieren wel kan seggen, dat fy boos en wederpartyders zyn. Maar het woord Lasteraar, hoewel het maar een quade hoedanigheid te kennen geeft die in iemand is; het egter niet gebruikt werd, als om iets uit te drukken dat alleen in een redelik fchepfel is. Syn E. feid §. 51. p. 142. *dat de begeerte in hare doeninge, op het aller eigendlikste den naam Diabolos verdient; en so men het al Lasteraar of Agterklapper vertaald, of Verfoeker of Verklager noemd, 't fiet altyd op de hoedanigheden, en niet op de substantys: en meen, dat U Eerw. (te weten, dien Heer die hy 't opdraagt) nu klaarlik sal bevroeden, dat het niet anders is, als 't geene ik §. 6, 7. van de name dood, en des selfs substantie en werkinge vertoonde.* Maar ik meen, also het woord Lasteraar, niet anders als van iets dat in een redelik wesen is, gebruikt werd; het met dat geen dat de dood in Gods Woord toegeschreven werd, te vergelyken, niet te pas komt: want dat Lasteraars redelike wesens zyn, is klaar, uit het geen voorheen geseid is, dat de dood geen redelik wesen is, dat is ook klaar. Men moest myn dan eerst so klaar tonen, dat 't woord Lasteraar maar de begeerte (en niet fomtyds iemand die op een uitstekende wys een Lasteraar is) te verstaan gaf: maar fijn E. fal seggen, de dood werd in die plaats en die ik §. 6. pag. 12. heb aange trocken, fulke spreekwyse toegeschreven, die so wel als het woord Lasteraar, *in hare eerste, eigentlike en oorspronklike beduidenissen, niet anders dan een selfstandige persoon voor onderstellen, en zonder het zekue in een eigentlike fyn geen plaats hebben konnen, als te werden geboren, Jac. 1: 15. Een Koning te zyn, Job 18: 14. Te heerschen, Rom. 5: 14, 17. Een wet te hebben, Rom. 8: 2. Te paard te fitten, Apoc. 6: 8. Tot alle (menschen) doorte gaan, Rom. 5: 12. In de vensters te klimmen, Jer. 9: 12. Een verbond te maken, Jef. 28: 15, 18. Kinderen te hebben, 1 Sam. 20: 31. Te sullen werden verslonden, 1 Cor. 15: 54. In den poel geworpen, Apoc. 20: 14. En eindelik niet meer te sullen zyn, Apoc. 21: 4.* Maar ik kan uit al dese plaats en nog niet zien, dat: itel eens, dat ik niet wift wat de dood was, en ik met een matig verstand begaaft zynde, Gods Woord quam te lesen, dese spreekwyse myn noodfakelik een redelik wesen soude vertonen; gelyk wel het woord Lasteraar in fijn eerste opflag doet: want also myn in Gods Woord een menigte van plaats en soude voorkomen, daar van faken en onredelike fchepfelen gesproken werd; met leen spreken die van de redelike fchepfels ontleent zyn: so fou het noodfakelik vereifchen,

D

fo

so ik niet wilde dwaalen, dat ik het een met het ander ging vergelyken, en befien of het gefegde met het onderwerp wel overeen quam; en dan fou ik menen, dat die plaats en die fijn E. aantrekt, myn wel om iets anders, als om een redelik wesen foude doen denken: *want geboren te werden*; dat werden de dieren ook: ja *de bergen*, Pf. 90: 2. *een Koning te zyn*, werd de Leviathan toegeschreven: *Hy is een Koning over alle jonge hoogmoedige Dieren*, Job 41: 25. *Te heerschen*: dat doet *Sonen Maan*, Gen. 1: 16, 17, 18. *Een wet te hebben*: dat heeft de fonden in de felve plaats, Rom. 8: 2. *Te paard te fitten*: behalven dat dit een geficht is, fo werd daar geen redelik fchepfel toe vereifcht. *Tot alle menfchen door te gaan*: dat is in de fonde ook, Eccl. 7: 20. *In de venfter te klimmen*: dat kan van onredelike fchepfelen ook gefchieden. *Een verbond te maken*: dat heeft God met *dag en nacht*, Jer. 33: 25. en de vrome met *de fteenen des velts*, Job. 5: 23. *Kindere te hebben*: dat hebben de beesten ook, *een Varre*, een *jong Rund*, een *Lam dat een jarig is*, Num. 7: 15. in 't hebreewfs, kanttekening No. 18. de fone eens Runds, en No. 19. en foon fijns Jaars: *Te fullen werden verflonden*, in den poel geworpen, en niet meer te fullen zyn. Dat fijn alle fpreekwyfe die niet noodfakelik van redelike wemens gebruikt werden, en daarom behoef ik daar geen werk over te doen, om dat te doen fien. Ik moet dan al weder feggen, dat Lafteraar een hoedanigheid is, die in niemand als in een redelik fchepfel is, en alfo ik een Lafteraar buiten Adam en Eva in het Paradys gevonden heb; fo heb ik daar fekerlik een redelik fchepfel gevonden: waar toe dat alle defe fpreekwyfe (van de dood, die wel in haar eerfte oorfpronk van redelike fchepfels ontleent zyn; maar hier maar oneigentlik gebruikt werden) niet bequaam zyn, om myn die gedagten te ontnemen.

De Schryver maakt al vry wat ftaat op de woorden des Apostels, 2 Cor. 11: 3. §. 37. pag. 107, 8, 9. *Ik vrese dat niet eenighfins, gelyk de Slange Evam door hare argliftigheid bedrogen heeft, alfo uwe finnen bedorven worden, (om af te wyken) van de eenvoudigheid die in Christo is.* Syn E. is hier over van gedagten, dat het geen Mozes Gen. 3. *Slange* noemt, den Apostel hier foude noemen de finnen of gedagten van de Corintiers; en 't bewys meent hy, dat leid in het woord **ALSO**. *Want* (feid hy verder) *wat de gelykheid der verleidinge aan belangt, die wyft den Apostel aan, door 't wordeken ALSO: als wilde hy feggen; even gelyk als Eva is bedrogen, ALSO zult gy Corintiers, bedrogen worden; derhalven volgt, dat zodanig als de Corintiers zonden*

den werden bedrogen; ook even sodanig Eva verleid en bedrogen is. Nu zijn de Corinthiers, niet door een eigentlike Slange of Duivel, (zoodanig wy ons plegten te verbeelden) maar in en door haar eigene gedagten, en de begeerlikheid hunnes vleesches, bedrogen, dienvolgens ook Eva, even zoodanig, en daarom ook de val, en misdaad, een selvig is, bestaande in een afwykinge van de eenvoudigheid des Euangeliums. Ik kan wel uit dese plaats sien, dat, gelyk de Slange Eva bedrogen heeft, den Apostel vreesde dat de Corinthiers soude bedrogen werden. Dat gelyk in Eva, de finnen of gedagten door haar begeerlikheid bedorven wierden; so dat sy op het gebod van God geen behoorlik agt gaf, en met haar staat niet te vrede zynde, na wat grooters tragten. Dat so de Corinthiers, met die uitnemende groote rykdom van het Euangelium, die haar sonder oppronking in eenvoudigheid verkondigt wierd; sy jookten na menschelike wysheid, om die onder het Euangelium te vermengen. Maar ik kan niet sien, dat, het geen Moses Gen. 3. Slange noemd, den Apostel hier soude noemen, finnen en gedagten: en dat 't door het woord **ALSO**, sou te kennen gegeven werden. Dat den Schryver segt, dat den Apostel niet in bekommering was, dat haar een Bosegeest, onder de gedaante van een Slange bekrui-
pen, en gesprek met haar houden soudent; daar ben ik ook niet bekommert over: want ten volgt niet, dat, hoewel de Corinthiers niet door een Duivel zijn bedrogen, daarom Eva daar door ook niet sou bedrogen zyn; want ik meen dat de vergelyking van het woord **ALSO**, op een andere wys te vinden is.

't Is bekend uit de geheele samenhang van dese Brief, en besonder uit het voorgaande, dit, en het volgende capittel; dat den Apostel besig is, om de Corinthiers te bewaren voor de verleidinge van de valsche Apostelen, die hem de voet tragte dwars te setten, en haar selven in de gunst van de Corinthiers in te boren, 't geen tot verderf van so een groote gemeente sou uitvallen: hier tegen had den Apostel hem selven met alle kragt in het voorgaande cap. tegen geset, en getoond; dat, hadden de valsche Apostelen reden te roemen, hy (hoewel sy hem veragten) veel meer reden had, gelyk hy desen roem die hem waarlik als een van de grootste van de Apostelen toequam, in dit 11. cap. en vorder vervolgt te tonen: en also den Apostel sag, dat de valsche Apostelen, al groote agting en ingang by vele hadden, gelyk hy dat met het verwyrt dat hy haar 20. doet, te kennen geeft; so had hy reden dat hy vreesde, dat gelyk de Slange Eva door hare arglistigheid bedrogen had, dat **ALSO**

hare sinnen door de valsche Apostelen soude bedorven worden, om af te wyken van de eenvoudigheid die in Christo is, gelyk hy dit in het 13, 14, 15. vs bevestigt: *Want (seggt hy) sulke valsche Apostelen sijn bedrieglike arbeiders; haar veranderende in Apostelen Christi, en het en is geen wonder: want de Satan selve verandert hem in eenen Engel des lichts. Soo en is het dan niet groots, indien ook sijne dienaars haar veranderen als warense, &c.* Ik meen nu, dat men klaar kan sien, dat het woord van GELYK en ALSO, dat den Apostel gebruikt, niet ver te soeken is: want GELYK Eva door de Slang is verleid en bedrogen, so fouden de Corintiers door dese valsche Apostelen, en bedrieglike arbeiders bedrogen werden, so sy deselve gehoor gaven, gelyk ALSO Eva de Slang gehoor gegeven had; en gelyk ik in 't voorgaande gesegt heb, dat GELYK Eva niet te vreden zynde met die staat daar God haar in geset had, door de redenen van de Slang, en door hare begeerlikheid, haar sinnen en gedagten quam te verderven; so dat sy door de reden van de Slang, op het gebod van God, geen behoorlike agting gaf: ALSO soude de sinnen en gedagten van de Corintiers, door de redenen van dese valsche Apostelen bedorven worden, so sy met de eenvoudigheid van het Euangelium niet te vreden waren: en so sietmen, dat dit in de plaats, dat 't het gevoelen van de Schryver versterken soude, het geheel en al om ver stoet. Want vreesde den Apostel, dat de Corintiers haar sinnen en gedagten door de redenen, en het gedrag van de valsche Apostelen soude bedorven werden. De valsche Apostelen nu waren redelike schepselen; derhalven so volgt van selfs, dat de sinnen en gedagten van Eva, sijn door de redenering van een redelik schepsel verdorven: en daar moeten dan in de samenspraak van de Slang, en moeder Eva, twee redelike schepsels samen geweest zyn, gelyk de Corintiers, en de valsche Apostelen, alle beide redelike schepselen waren.

En dat'er twee redelike schepsels buiten Adam, in het Paradys geweest zyn; had de Schryver uit de woorden, die hy §. 46. pag. 133, 34. uit Gen. 48: 17. aantrekt, al mede kunnen afnemen, daar Jacob van Dan seggt: *dan sal een Slang sijn aan de weg, een Adderslang nevens het pad, bytende des peerts versenen, dat sijn ryder achter over valle. Welke spreekwyse (seggt sijn E.) van den Slangen beet, van welke Adams ziele van 't paard gedeabolizeerd, of achter over gevallen, is ontleend, en daarom ook gesegt werd, dat, of wel de Slang Christus in de versenen steeken zoude, hy echter niet, gelyk Adam, achter over vallen:*

maar integendeel de Slangen den kop vermorfelen zal, Gen. 3: 15. gelyk geschied is. So dese spreekwys uit die van Gen. 3. ontleent is, gelyk sijn E. wil. Ik kan al weder niet sien, of deselve is vlak tegen het gevoelen aan dat hy beoogt; want 't is klaar, dat de stam Dan hier voor komt onder het sinnebeeld van een Slang en Adderslang, die nevens het pad leid en loert, om die geen die voorby komen te beschadigen. De vyanden van Dan, komen ons hier voor by een Ruiter die te paard sit, en het onverfiens overvallen van de vyanden, by het onverfiens verrasschen en beschadigen, 't geen een Slang aan een Ruiter die ryd, en op niets quaats verdagt is, komt te doen. Dit sinnebeeld wil ons leeren, dat de stam der Daniten uitstekent afgeregt geweest is, om hare vyanden in een embuscade leggende, te overvallen, gelyk men so heden seid. En 't is als of dit dese stam eigen geweest is, dat sy daar knaphandig mede hebben kunnen omgaan, en goede partylopers geweest zyn: want Moses in sijn zegen die hy haar geeft, spreekt al weder (gelyk den Patriarch Jacob hier in sijn zegen doet) van haar schielik overvallen: *Dan is een jonge Leeuw, hy sal als uit Basan VOORTSPRINGEN.* Deut. 33: 22. Als men dit nu eens besiet, so fiet men dat al weder door dit sinnebeeld, aan beide zyden redelike schepselen werden afgebeeld; so moet Gen. 3. de Slang, en het zaad der Vrouwe, beide redelike schepselen zyn, of het sinnebeeld is gebrekkelik, en heeft sijn volkomen leden niet.

§. 34. pag. 96, 97. de Schriftuur plaats, Jac. 1: 13, 14, 15. en kan ik al mede niet sien, dat de Schryver sijn oogmerk eenigfints begunstigt; want den Apostel Jacobus en spreekt niet van dat geen, dat in het Paradys voorgevallen is, maar sy spreekt van 't geen alle dagen voorvalt: *Niemand als hy versocht word, en segge, &c. daarna de begeerlikheid ontfangen hebbende, baart sonde, enz.* 't geen niet alleen op de voorgaande tyd fiet: hy en seid ook niet, dat in alle verfoeking die ooit voorgevallen is, de mensch enkel en alleen van sijn begeerlikheid is versogt, sonder dat daar een andere oorzaak die van buiten quam, is by geweest: (§. 35. pag. 97, 98.) dat Petrus segt, 2 Petr. 1: 4. *Dat het verderf in de werelt is door de begeerlikheid;* en Paulus Rom. 5: 12. *Dat door een mensche de sonden in de werelt ingekomen is;* en doet tegen myn niet. Voegt'er vry by, 1 Joh. 2: 16. *Want al dat in de werelt is (namelik) de begeerlikheid des vleeschs, ende de begeerlikheid der oogen, ende de grootsheid des levens, en is niet uit den Vader, maar is uit de werelt.* Al dese plaatsen doen tegen myn ge-

voelen niet; want ik geloof ten vollen, dat het verderf in de werelt is door de begeerlikheid: dat door een mensche de sonden in de werelt ingekomen is; dat de begeerlikheid des vleeschs, niet uit den Vader; maar uit de werelt is. Evenwel kan ik wel geloven, dat de Duivel de eerste leugenaar en vader van de sonden is; en dat de selve een redelik schepsel buiten de mensch is: want een en het selve gewrogt, kan verscheidene oorsaken hebben. De nydigheid van de Overpriesters, is de oorzaak van de dood van onsen Heiland geweest; van gelyke de gierigheid van Judas, en het onregtvaardig regt bedienen van Pilatus; de noodzakelijke voldoening van Gods gerechtigheid; de liefde van God den Vader en sijn Soon, en wat al meer kan opgetelt werden, sijn alle oorsaken van de dood van onsen Heiland geweest: so is de beginnende oorzaak van de eerste sonden die onse Voorouders deden; de Lasteraar door sijn redenering, en in de tweede plaats de schoonheid van de vrucht; de voorname oorzaak onse eerste Voorouders selve, om dat sy de redenen van de Slang gehoor gaven, en haar lieten verleiden.

Komende nu met de Schryver tot de rechtstellinge van Adam, Eva, en de Slang, en hare gevolgde vonnisse; 't geen hy behandelt §. 52. pag. 143. so tragt sijn E. met alle kragt te toonen, dat de Slang en de Vrouwe, geen twee redelike schepselen zyn, gelyk ik meen dat ik getoond heb: maar dat de begeerlikheid in Eva, voor de Slang moet genomen werden. Maar so dit waar is, so moet in Adam geen begeerlikheid om goet en quaad te kennen, en als God te wesen, geweest hebben; of het sinnebeeld is weder gebrekkelik: want de Vrouwe segt niet, **DE SLANGEN** hebben **ONS** bedrogen: maar **DIE SLANGE** heeft **MY** bedrogen, 't geen sy niet moest gesegt hebben, so in Adam mede een Slang geweest was; en so in Adam geen begeerlikheid om goet en quaad te kennen, en als God te wesen, geweest is; so is mede dat verwyd, dat God de Heere, so wel aan hem als aan Eva doet, gantsch ten onrechte gedaan, 't geen men leeft ys 22. *Siet, de mensche is geworden als onser een, kennende het goet ende quaad: nu dan dat HY, (niet sy alleen) sijne hand niet uit steke, enz.* Nu weet men dat Gods oordeel over een saak, altyd na waarheid is. Maar sijn E. seid §. 52. pag. 147. *Dat de Slang met de Vrouwe een ding is: dat kan blyken, wanneer wy aanmerken, dat de Slang onverhoorden ongevraagd; maar slechts op een Vrouwe beschuldiging veroordeeld is geworden; daar in 't tegendeel de Man voor afgevraagd was: hebt gy van dien boom gegeten? enz. en de Vrouwe:*

we: wat is dit, dat gy gedaan hebt? dat myns bedunkens een klaar bewys is, dat noch Eva, die dit woord Slange, hier allereerst heeft gebruikt; nog ook God de Heere die zich dese benaminge laat wel gevallen, geen de minste substantie, 't zy Engel of Geest, die dese benaminge niet en paste, daar door soude verstaan hebben: want indien sy daar door eenigen verstandigen geest hadden gemeend, so soude dezelve grooteliks verkort geworden zyn, dewyl deselve, zonder verhooringen, overtuigingen, of eigene bekentenisse, maar slechts, gelyk men segt, op een bloot wyfs praatje, sijn veroordeelt geworden, daar man en wyf, niet sonder voorgaande onderzaginge, overtuiging en belydenisse, gevonnist geworden zyn. Dat ik dit van sijn E. redenen so lang heb uitgeschreven, is, om dat ik meen, dat dit wel een van de grootste swarigheid is, die ik in het geheele boek van dese Schryver vind; welke met schyn tegen myn gevoelen kan ingebracht werden: en ik wil wel bekennen, dat het sijn bedenken heeft, waarom dat Moses verhaald dat man en vrouw eerst ondervraagt werden, eer sy werden veroordeelt, daar men fiet dat de Slange gevonnist werd, sonder dat hy eens ondervraagt is: met te seggen (seid sijn E.) dat God de Heere als alwetend' zynde, wel wiste, dat het de Duivel of Boose Engel hadde gedaan, voldoet hier niet, &c. Ik wil dat toegeven, also ik ook niet sien kan dat 't voldoet: maar so het waar is, gelyk ik meen dat ik het bewesen heb, dat het sinnebeelt van een reden voerende Slang, noodzakelik een redelik schepsel moet afbeelden; so moet het ons bedenkelik voorkomen, dat Adam en Eva, die de eerste mensche, en dienvolgende redelike schepsels zyn, hare scheppinge van Moses, met so veel omstandigheid is beschreven; en dat hy hier een redelik schepsel invoerd, sonder een woord te seggen, hoe het in de werelt komt: hy spreekt in 't toekomende van Engelen, sonder eens duidelik te seggen, wat hy door Engelen meent, of wanneer dat sy geschapen zyn; die hebben het myns oordeels wel gevonden, die oordelen dat Moses, om dat hy sijn schriften, voor menschen zynde, sienlike schepselen beschryft: niet van de Engelen hare scheppinge, en wat verder haar aangaat, met so veel omstandigheid, als hy van de menschen en andere sienlike schepselen wel doet, komt te verhalen: en dan meen ik dat men hier sou konnen toepassen, 't geen den Apostel segt Rom. 3:19. Wy weten nu dat al wat de Wet segt, sy dat spreekt tot de gene die onder de Wet zyn, op dat alle mond gestopt worde, ende de geheele werelt voor God verdoemelik zy. Gods Woord is dan beschreven met so veel omstandigheid, om de menschen, en niet om andere redelike schepselen,

selen, alle onschult te benemen: maar men sal seggen, je vooronderstelt, dat'er Engelen en redelike schepselen zyn; sonder eenste bewysen dat sy'er zyn, en daar neemje u bewys op. Ik antwoord, ik heb alrede bewezen dat'er een redelik schepsel buiten de twee eerste menschen is; en dat heb ik gedaan, weet ik niet anders, gelyk ik in 't begin belooft had, dat ik myn gedagten so veel als myn mogelijk was, so rigten sou, of ik niet wist dat'er een quade Geest, sijnde een redelik schepsel, buiten de ziel des menschen, was: en so lang als dit niet omgestoten werd, so meen ik dat ik reden heb, om dit tot myn bewys te nemen. Ik sie wel, dat men aan de goede Engelen of die redelike schepselen zyn, buiten de ziele des menschen, al mede begint te twyffelen: maar om die uitvoeriglik te bewysen, sou een werk van al te langen adem zyn, om het selve in dit schrift in te lassen; ik sal dat tot een andere gelegenheid so lang laten, also dat nu tot myn eigentlike oogmerk niet behoord.

Ik ga myn dan wederkeeren na de Schryver, om met hem te besien, wat redenen dat hy meent te hebben, waarom dat God de Heer in het uitspreken van het vonnis over de Slange, deselve als iets dat van de vrouwe onderscheiden is, aanmerkt; en dan sal ik sien wat sijn E. van het vonnis selfs segt. Om van het eerste te beginnen, so meent hy, dat op het vragen van God de Heer: *Wat is dit, dat gy gedaan hebt?* daar de vrouwe op antwoord, *die Slange heeft my bedroogen*: sy dese uitvlugt neemt, gelyk de menschen gemeenelik doen, die om de straffe te ontgaan en haar selven te verschonon, de schult op hare passien leggen, s. 52. pag. 145, 146. *'t zy de lust, de liefde, toorn, honger, enz.* en dat God de Vrouwe hier in opvolgt, en als een rechter of huisvader doet, die de beschuldiging aanneemt, en de straffe het meest op sodanigen passie, en dat lid met het welke gesondigt is, toepasselik maakt; en dat op so een wys, de begeerte onder 't sinnebeelt van een Slange hier vervloekt werd. Maar voor myn, ik kan niet verstaan hoe dat dit hier te pas komt: 't is waar, dat menschen somtyds hare passien beschuldigen; maar ik heb noit gelesen, dat'er in het beschryven van een Historie, verhaalt werd, dat de passie affonderlik gestraft, of als iets dat van een redelik schepsel verscheiden is, de straffe affonderlik draagt; of dat een regter of huisvader, een passie buiten de mensch aangemerkt, sou straffen, en daarom den Schryver wel merkende dat dit mank gaat: voegt'er by, dat lid met het welk gesondigt is, dat daar de straf op toepasselik werd gemaakt: maar dat lid dat gestraft werd, behoord tot de mensch

menſch die geſtraft werd, en kan daarom, als iets dat verſcheiden is van de menſch, niet aangemerkt worden.

Nu van het tweede: de ſtraf ſelfs van de Slange is (1.) *Vervloekt te ſijn boven al het vee en gedierte des velts.* (2.) *Op uwen buik ſult gy gaan.* (3.) *Ende ſtof ſult gy eeten alle de dagen uwes levens.* Als ik de verklaringe die ſijn E. hier over doet §. 53. pag. 148, 49, 50, 51. aanmerk en beſie; ik wil wel bekennen dat myn verſtand niet bequaam is om'er een goet begrip voor ſijn gevoelen af te maken: om dat hy de begeerte, of de Slange (ſo hy wil) ende de vrouwe Eva, ſodanig onder mal-kanderen vermengt en haſpelt, dat ik al te mets niet weet of hy van de Slange, dan of hy van de Vrouwe ſpreekt: want §. 53. pag. 158. daar hy verklaart de vervloeking boven al het vee, redeneert hy tot beneden toe van de begeerte; en daar op begint hy weder: *en 't is aanmerkelyk dat'er werd bygevoegt, boven alle het vee; want tot't geſlagte des vees of beeſten, was nu de menſche afgedaalt, en meende in den ſtaat der onredelikeit te domineeren, en even als't vee de begeerlikheden hunner luſten te verſadigen; enz.* Wie kan dit anders verſtaan, of hy ſpreekt hier van een en het ſelve onderwerp, en niet van twee onderwerpen: van gelyke pag. 149. over de woorden, op uwen buik ſult gy gaan. So grypt hy eerſt Eva by 't hoofd (om wat verandering te maken) en als hy beſluiten ſal, ſo voegt hy Eva en de begeerte, als een zynde, t'ſamen. *Maar dat God haar ter contra, zo veel beleiſelen verſchaffen wilde, waar door de kittilige begeerte, in haar vlugge vaart getemd, en de beenen zodanig ontnomen zoude werden, dat niet meer dan een bloote weemeling overbleve: dat is, de begeerte mag de begeerte blyven, maar ſal echter niet erlangen alles wat ſy begeerd; maar haar zo wel na als voor, met't eekelige ſtof, dat haar alleen tot ſpyſe vergund was, behelpen moeten; en daarom (3.) ſal deſelve ſtof eeten.* Dat ſijn E. dit alles meend goed te maken, met het geen hy voorheen geſeid heeft pag. 146. over ys 15. dat het vonnis ſo aan elkander geſchakelt is, dat het een ſonder het ander niet zyn kan: maar onafſcheidelyk aan elkander hangt; dat kan ik niet zien, waar hy dat in't vervolg doet blyken, gelyk hy ſegt dat hy doen ſal. Ik wil wel bekennen dat het gevolg van de ſententie van de Slange, by dat geen dat de Vrouwe beloofd, en ontrent haar en haar zaad, en de Slange en ſijn zaad, voorvallen ſouden, in het 15 ys te ſamen gevoegt werd: en ik onderwerp myn het oordeel van alle verſtandige die dit vers beſien, of het niet klaar is, dat het geen dat van de Slange geſeid werd, of dat niet alleen op de Slange in dit vers toepaſſelyk is; en dat geen dat van de Vrou-

we op de vrouw alleen, en so ook van haar beider zaad, op elk daar het behoort moet t'huis gebracht werden; en ik meen dat ieder het so klaar bevinden sal, dat ik niet nodig heb het te tonen.

Dat zijn E. segt, dat de begeerte alleen maar wemelende soude wesen, en in haar vlugge vaart getemt, en de benen sodanig ontnomen werden: dat is, in hare gematigtheid, in welke zy eerstmaal van God is gesteld, blyven sal, 't zy haar lief of leet, en dat niet alleen voor een tyd, maar (4.) alle dagen hares levens. Dit is na myn oordeel een seer vreemde uitlegging: want God de mensche om zijn begeerlikheid, rechtvaardiglik van zijn beeld en gaven beroovende, so kon niet anders als de begeerlikheid de losse toom hebben, gelyk na het wegnemen van het licht, noodzakelik de duisternis moet komen: en daarom is de begeerlikheid na den val, niet wemelende gebleven; maar so vlug als een Rhee geworden, en zijn haarde beenen niet ontnomen: maar men mag veel eer seggen, dat sy een duisent been geworden is; en 't is so ver daar van af, dat sy in haar gematigtheid gebleven is, dat zy in alle de gene die God door zijn weerhoudende en wederbarende genade, niet voor haar geweld bewaard heeft; sy deselve alle, als een voortlopende vuur, in de lichte vlam geset heeft: so dat Paulus van zijn selven, en van alle menschen voor haar wedergeboorte, tot de Ephesiërs segt: *Ook wy alle eertyds verkeert hebben in de begeerlikheden onses vleesch, doende de wille des vleesch en der gedagten.* Eph. 2: 3. En onse eigene Schryver heeft ons uit den tweede Sendbrief Petri geleert, dat het verderf in de werelt is, door de begeerlikheid, en in de godsalige selfs, na de taal van den Apostel: *Begeert het vleesch tegen den geest, en de geest tegen het vleesch: en dese staan tegen malkanderen, also dat gy niet en doet het gene gy wildet.* Gal. 5: 17. En dit is so geen wemelen en gematigtheid, gelyk zijn E. segt: maar het is selfs so kragtig, dat die groote Apostel, dat uitverkoren vat, van zijn selven segt: *Ik ben vleeschelik verkocht onder de sonden; so dat hy uitroept: Ik elendig mensche! wie sal my verlossen uit het lichaam deses doods?* Rom. 7: 14, 24. Maar nog vreemder is 't, dat het geen hier de Slange, (of so zijn E. wil, de begeerte) gedrygt werd, dat sy stof sal eten; hy van gedagten is, dat men door het eeten van stof, het eeten van Gods Woord te verstaan is. Waarlik dit is een vreemde Theologie; en men kan klaar sien, dat so een wys van uitleggen om niet anders bedagt is, als om de redenwisselende Slange, sijnde (gelyk ik getoond heb) een sinnebeeld van een redelik wesen, daar uit te dringen, en de

begeerlikheid daar in te plaatsen. Maar wil men nog wat nieuws van uitleggen zien: dese Schryver sal ons leeren, dat de Slange of de begeerlikheid voor den val, al de stof van Gods Woord gegeten heeft, en dat het haar van Eva al is op gedift, als sy tot de Slang seide: *Van de vrucht der boomen deses Hof sullen wy eeten; maar van de vrucht des booms die in het midden des Hof is, heeft God geseid, gy en sult van die niet eeten.* En sijn E. heeft ons boven alrede geseid, dat de begeerte haar zo wel na als voor, met 't eekelige stof, dat haar alleen tot spyse was vergund, soude moeten behelpen, en dat daarom deselve soude stof eeten. Sulk uitleggen moet sekerlik een ieder vreemd voorkomen: en dese Schryver, die ik over 't uitleggen van de voorgaande woorden hoorden seggen, dat men Gods alwetenheid hier by brengt, voldoet hier niet: kan die sijn Lesers met sulke redenen voldoen, het moeten noodzakelik sulke wesen, die willens voldaan willen zyn. Waar heeft hy ooit in Gods Woord gelesen, dat het selve woord by stof werd vergeleken. Hy trekt de plaats Matt. 4: 4. aan, maar die seide hem dat op het alderminste niet; en 't geen Jes. 65: 25. word geseid, dat stof sal de spyse der Slange zyn; dat en segt niet, dat stof een sinnebeelt van Gods Woord is: en hoe dat stof de spyse der Slange is, sal ik in 't volgende van dese brief nog onderzoeken. Maar heeft de begeerte van te voren al stof gegeten, en word het haar hier gedrygt, dat sy so wel na als voor, haar met het eekelige stof, dat haar al van te voren tot spyse vergund was, sal moeten behelpen? Wat is dit dan voor een vloek die God de Heer hier doet? Heeft dan God de Slange met dat geen gevonnist en gevloekt, 't geen deselve al van te voren onderworpen is geweest? Is het dan maar een kragteloze blixem? Men siet klaarlik dat de Schryver ver van het regte pad af is, en dat hy geen reden te seggen heeft, gelyk hy so stoutelik segt §. 59. pag. 179, 180. *Dat die geen, die de schult van de eerste sonde, op een geest, buiten ons bestaande, leggen, dat alleen doen om 't boose herte te verontschuldigen, en onse eigene inborst, uit moeders borsten gezoogen, met blauwe bladen te bedekken; willende liever een Engel Gods, zeer godlooslik beschuldigen, als of die gevallen, en onse moeder verleid hadden, dat doch enkel leugen, en van onsen vader den Duivel komt; gemerkt nooit enkel woord daar af in de H. Schrift gevonden is, alleen om niet bekend te wille staan, dat wy uit den Duivel selve geteeld, en des zelve evenbeelt, aart en inborst, in ons herte zyn omdragende, enz.* Al lang genoeg dit uitgeschreven, die'er meer van beliest te lesen, kan het by desen Schryver doen; die gaat nog verder seggen, dat

het gevoelen dat tegen zijn gevoelen gestelt werd, een middel is om de meeste schipbreuk aan ziel en saligheid te lyden. 't Is te verwonderen, wat voor een vreemde manier van handelen het Christendom gebruikt; om de waarheid, so men meend, voor te setten. 't Is of het niet langer de manier is, door openbaring van de waarheid sig aangenaam te maken aan de conscientie der menschen: maar 't is of nu de vryheid is geboren, om als men zijn gevoelen maar voorgesteld heeft, men bevoegt is, om terstond zijn party hatelik uit te maken. ô Pausdom! dat nog so kragtig in het Protestants Christendom in ons alle gesien werd. Voor my, ik wil van de Schryver, nog van alle die van zijn gevoelen zyn, niet denken, dat, so sy de grond waarheden van het Christendom geloven en wel beleven; sy, om datse hier in missen, schipbreuk aan ziel en saligheid soude lyden: en aan myn kant, so seg ik, dat het myn weinig kreund, of hy de geen die zijn gevoelen tegen zijn beschuldigt, dat sy godlooslyk een Engel Gods beschuldigen; dat het maar enkel leugen is, en niet een woord in de H. Schrift daar af gevonden werd; het woord leugen nog met een andere letter gedrukt. Al sulck een wys van schryven, en schrik myn niet af om een saak te onderzoeken; en so ik meen dat ik deselve gevonden heb, 't en sal myn niet onvaster maken om deselve vast te houden, en by te blyven.

Nu soud ik wel verder besien, wat uitlegging dat dese Schryver tot ondersteuning van zijn gevoelen, over eenige andere plaatsen van Gods Woord nog heeft; maar het soude te lang aanlopen: en ik meen dat alree de voornaamste van zijn gronden om ver gestoten zynde, het andere van selfs vervallen moet. 't Eenige dat ik nog te seggen heb, is; dat ik by voorraad aanmerk, §. 53. pag. 151. dat dese Schryver de Schriftuur plaats, Esai. 27: 1. die zijn E. de Schryver van de Brief, onlangs geschreven, pag. 18. en ik neffens hem op den Koning van Babel paste: dese Schryver het toepast op het vermorselen van de kop van de Slange Gen. 3. en dat hy meend dat Isaias daar op fiet. Ik merk dit niet aan (dat dese beide Schryvers elk een besondere gedagten over een en deselve plaats hebben) om eenig bewys daar voor myn selve uit te formeren, in het alderminste niet: maar alleen seg ik by voorraad, so iemand myn komende tegen te schryven, en myn redenen meende kragteloos te maken, met aan te trekken d'een of ander Autheur, die niet myn in dese saak eens zynde, heel andere gedagten over dese ofsgene plaats, dan ik heb, mogt gehad hebben; dat sulks by myn maar van de hand sal af-

afgewezen werden, of iemand wilde deselve voor zijn eigene reden aannemen, dan is 't wel: want ik ben niet van fints om te spreken wat andere, maar wat Gods Woord segt; en ik kan seggen dat ik tot dit onderzoek getreden ben, sonder een enig Autheur na te sien wat sy hier van gevoelen, om vry te wesen van het met vooroordeel te doen; en ook so is myn boekekas so groot niet, om veel Schryvers na te zien: 't is myn genoeg als ik by Gods Woord en de gesonde reden blyf, en die meen ik nu verder te gebruiken in 't onderzoeken van de redenen, die zijn E. in de Brief onlangs geschreven, daar ter neer stelt.

't Sal niet nodig zyn dat ik met zijn E. spreek, over de geschiedenis Gen. 3. want vermits, die gene daar zijn E. tegen schryft, andere gedachten over die geschiedenis hebben, als ik eenigfins al heb laten blyken dat ik heb, en die ik in het toekomende nog toonen sal; so is zijn schryven tegen myn gedachten niet gerigt; also hem doe het bewys dat ik uit Gen. 3. neem, nog niet is voorgesteld: alleenlik komt het nu maar aan op eenige Schriftuurplaatsen uit het N. Testament, die ik meen dat op de geschiedenis Gen. 3. sien: en zijn E. meent reden te geven, dat het niet nodig is om deselve so te verstaan. De plaats Openb. 12:9. daar is al over gesproken: ik sal dan met de plaats Joh. 8:44. beginnen.

Syn E. segt hier over (pag. 16.) *een menschen moorder en leugenaar, ja een vader van zulk boos bedryf te zyn, wat ik niet dat in zich opgesloten heeft om 't te verstaan van een booze Geest; ook niet dat de Sondaars in het gemeen, door navolging in de sonde, uit zulken geest zyn, als'er gezegt word dat zy uit den Lasteraar zyn.* Voor myn, ik seg dat ook niet, dat een menschen moorder en leugenaar; ja een vader van sulc een boos bedryf te zyn, noodzakelik in sig opgesloten heeft, om te verstaan dat'er so een boze Geest is; ook niet dat de menschen uit een lasteraar zynde, noodzakelik uit een boze Geest moeste zyn; want stel eens dat de eerste mensch een Leugenaar, en vader Lasteraar was geweest, so soude de menschen in dit opzicht, niet uit een boze Geest; maar uit een boos mensche kunnen gesegt worden, te zyn: maar also ik getoont heb, dat de eerste Lasteraar die'er geweest is, hy buiten Adam en Eva die de eerste mensche geweest zyn, is; so is 't seker dat'er een redelik scheepsel geweest is, die om zijn bedryf met de naam van boze Geest kan genaamt werden, daar de boze Joden, en wy alle, voor so veel wy zijn werken navolgen, kunnen geseid werden, uit te zyn; gelyk wy alle, so wy Abrahams geloof en werken

navolgen, können geseid werden uit Abraham te zyn: maar sijn E. segt, dat *de letter van Moordenaar van den beginne en vader Leugenaar, ons niet noodzakelik in het Paradys brengt: de reden is, want tot eigentlik te moorden behoord, iemand geweldiger hand en dadelik van 't leeven te berooven; en so is 't gevolg wat ver getrokken, dat Adam en Eva vermoord zyn, als zy wel door bedrog dood schuldig zyn gemaakt; maar echter nog zoo lang, Adam wel 900 jaren daar na geleefd hebben. Dat komt, enz.* Ik antwoord hier op, dat ik daar over niet wilt wisten, of tot eigentlik te moorden behoort, iemand geweldiger hand en dadelik van leven te beroven. Maar ik vraag, is 't daarom geen moordenaar? die onse eerste Ouders niet alleen door bedrog dood schuldig heeft gemaakt: maar daaren boven, daar door over haar gebragt heeft alles wat met de naam van dood kan genaamt werden. So die Lasteraar daarom geen Moordenaar kan genaamt werden, om dat hy Adam en Eva niet met een geweldige hand vermoort; maar alleen door bedrog dood schuldig heeft gemaakt: so beschuldigt den Propheet Nathan David ten onreghte, wanneer hy tot hem seide, *2 Sam. 12:9. Gy heb Uria, den Hethiter, met den sweerde verslagen.* David en had dat niet gedaan, hy had aan Joab maar geschreven, dat hy Uria voor aan in het sterkste van den stryd soude setten, en hem dan maar verlaten. Nog eens, den Propheet Elia, had dan gantsch geen reden om te seggen tegen Achab, wanneer Naboth gestenigt was, *2 Reg. 21:19. hebt gy dood geslagen?* wel neen ik, kon Achab seggen, myn huisvrouw heeft een brief geschreven, en met myn signet versegelt; ik weet niet wat sy'er in geschreven heeft: daar op hebben de oudste van Naboths Stad, hem van lastering overtuigt en gesteenigt: wat vraagje myn of ik hem heb dood geslagen. Maar het is'er so vervan daan, dat Achab daarom geen Moordenaar soude kunnen genaamt werden; dat Elisa, om dese en diergelyke saaken, tot de gene seide die voor sijn aangesichte saten, wanneer Joram de Soon van Achab, een bode aan hem sond: *Hebt gy lieden gesien, hoe die Sone des MOORDENAARS gesonden heeft, om myn hooft af te nemen?* *2 Reg. 6:32.* Dat sijn E. seide dat Adam nog 900 jaren na die tyd geleefd heeft; dat is Gods goedheid te danken, die een middel gevonden heeft om de menschen in sijn lankmoedigheid te verdragen, en in, en om het beloofde zaad, alle heil toe te brengen: maar dat stelt die Lasteraar in het alderminste niet in onschult, al so weinig als het iemand verontschuldigen soude, dat hy iemand door vergif om 't leeven willende brengen, deselye door een ervare Medicyn ge-

geholpen wierd. Syn E. segt verder, dat het schynt dat die opper of voornamē Moordenaaren Leugenaar, van veel jonger geheugenis als van 't begin der Schepping is, om dat onsen Saligmaker segt, dat zy hem willende van kant helpen, dan dat zelve deden, dat sy by hunnen Vader die Moordenaar GESIEN hadden, vs. 38. en niet swaar kan het vallen, om naden styl der Schrift, ook daar ontrent een begin te vinden. Soo is mede een grouwelike Moordenaar; mitsgaders in zekere opsichte eerste Leugenaar daar niet verret'zoek. Ik kan niet sien dat daar sulken kragt in steekt, om dat onsen Saligmaker segt, dat sy deden dat sy by haren Vader gesien hadden, het daarom soude schynen van een jonger tyd als van het begin der Scheppinge te wesen: want 't is sijn E. bekend, dat'er is een tweederhande sien, met de oogen des verstands, of met lichamelike oogen Mat. 13: 14. siende sult gy sien, en geensins bemerken. En onsen Heiland seid in dit eigen cap. vs 56. Abraham heeft met verheuginge verlangt, op dat hy mynen dag sien soude: ende hy heeft hem gesien, en is verblyd geweest. En ik denk niet dat die vader Moordenaar die sijn E. segt dat niet verre t'foek is, sijn moorden so openbaar, in het bysijn van alle menschen gedaan heeft; dat alle die Joden daar Christus hier tegen spreekt, dat dadelik gesien hebben. Ik wenste dat sijn E. ons deselve maar uit de H. Schrift had aangewesen, wie hy door dese Leugenaar en vader Moordenaar verstond, en waar dat begin na de styl van Schrift te vinden was: en met een sijn gedagten over de geschiedenis Gen. 3. ter neergestelt had, dat sou myn aangenaam sijn geweest. Want also ik niet en twyffel, of sijn E. soekt de waarheid in het verklaren van de Schriftuurplaatsen so wel als ik doe; en die dat doet die behoeft niet achter te houden: laat achter houden die maar om glory disputeeren, en maar soeken 't haar party afte winnen: so sijn E. dit gedaan had, so had ik nu in het onseker niet behoeven te gissen, wie sijn E. door dien Lasteraar verstaat. En ik moet dese edelmoedigheid in de Heer Do. Bekker pryzen, dat hy niet sonder selfs te verklaren, ging bewys van sijn tegenstanderen vorderen, over de werksaamheid van den Duivel: maar dat hy alle plaatsen die hy maar kon denken dat 's hem eenigfins maar schenen tegente zyn, ging tonen dat sy verklaringen konde hebben, sonder dat het noodfakelik is, dat de werking van den Duivel, op het gemoet van den mensch, om hem tot sonde te bewegen, daar uit bleek.

Over de plaats 1 Joh. 3: 8. segt sijn E. dat hy wel bekend pag. 17. dat Johannes op den Duivel, die hy daar in 't ooge heeft, wat verder schynt voor

voor uit te sien, om dat ook Cain uit den boosen, dat is uit den Duivel was. Maar hy meend dat also den Apostel Johannes, besonderlik daar op uit is, om de broederlike liefde onder sijn lievelinge te doen plaats grypen; by dese Cain, om dat hy sijn broeder hate en vermoorde, tot een hoofdelik voorbeeld voorstelt. En hy segt misschien dat den Apostel dan op geen verdere Duivel, als op Cain en op sijn boosheit siet; en sijn E. dunkt het hindert niet, dat ook Cain zelve uit den boosen was, of daar uit volgen soude dat deselve boose dan ook buiten en voor Cain was; overmits al het quade dat in de werelt is, ook uit de werelt is, 1 Joh. 2: 16. enz. Voor eerst so seg ik, dat den Apostel in dit 8. vs, daar over dat het geschil is, nog niet van Cain gesproken heeft. Voor 't tweede, dat hy in dit vers niet spreekt alleen van de sonden van sijn broeder niet lief te hebben; maar van alle sonden, segt hy, die de sonden doet is uit den Duivel. Alle sonden dan, waar toe de Sone Gods geopenbaart is om die weg te nemen, en die hy Duivels werken noemt, om die te verbreken, moeten hier verstaan werden, en niet alleen de Broedermoord van Cain: want Christus is niet alleen geopenbaart, om van de sijne het gebrek van liefde tot haar broeders, waar in sy Cain navolgen: maar om alle sonden, sijnde alle werken des Duivels weg te nemen. En, myn dunkt dat het klaar is, so Cain uit den boose, dat is uit den Duivel is; dat hy dan in dat opzigt niet uit sijn selven is, en die Schriftuurplaats 1 Joh. 2: 16. die sijn E. bybrengt, belet dat in het alderminste niet. 't Is bekend, dat het woord werelt seer veel betekenisse heeft in de H. Schrift. So men hier dan door het woord werelt wil nemen, al het quade dat in al de redelike schepselen is, die in de werelt zyn: so is het wel te verstaan, dat al het quade dat in al de redelike schepselen is, ook uit al de redelike schepselen is: maar heel anders is 't gelegen met Cain, also die maar een deel, en niet het geheel van de werelt is; so kan hy na een ander deel, wiens quaad hy nagevolgt heeft, en die de eerste stigter van quaad is, genaamt werden. Maar sijn E. siet ten laatsten zelfs wel, dat het te algemeen geseid is, die de sonden doet is uit den Duivel, om van Cain alleen te verstaan, en daarom hy kiest een andere uitlegging, en meend dat hier, die de sonden doet is uit den Duivel, in tegenstellinge gesegt word, van de gene die de rechtvaardigheid doen, die gesegt worden uit God geboren te zyn. Ik heb daar niet tegen, maar wel tegen 't besluit dat hy daar uit maakt, dat God en de Werelt, dat is de bose menschen in deselve, op die wyse als twee uiterste tegen over malkanderen staan, en dat 'er na sijn sin geen ander, die Gods tegengestelde is, soude kon-

konnen wesen, of de een soude d'ander moeten vernietigen. Ik kan de reden hier van niet sien; want laat ik toegeven om geschil te myden, dat in de plaatse die sijn E. hier toe aantrekt, het woord werelt voor de bose menschen in de werelt moet genomen werden, so is het evenwel niet noodzakelik, dat hier ys 8. niet anders als een boos mensch moet verstaan werden, en dat dese Lasteraar ook niet Gods tegengestelde soude konnen wesen, so wel als de bose mensche in de werelt. Want neem eens, dat tweederlei Onderdanen, die elk een besonder volk zynde, en staande onder een Koning, haar Vorst beide ongehoorzaam waren; soude men van het eene volk niet konnen seggen, dat volk staat tegen sijn Vorst op, of het andere sou'er daarom niet wesen, of moeten vernietigt werden. So is het hier ook gelegen: God en werelt, dat is de bose mensche in de werelt, worden van den Apostel 1 Joh. 4: 4, 5, 6. tegen malkander gesteld; gelyk so hier ys 8. die de sonden doet, geseid word, uit den Duivel te zyn: in tegenstelling van de gene die de sonden niet en doet ys 9. die geseft werden uit God geboren te zyn, so dat daar God en de werelt, hier God en den Duivel, als malkanderen tegengesteld, ons voorkomen. Over de plaats 2 Cor. 11: 3. segt sijn E. pag. 15. dat het klaar is, dat Paulus op de verleiding van de eerste mensche oogt; doch hy melt, segt hy van den Duivel niet. Ik beken dat hy van den Duivel niet uitdrukkelik melt: maar also hy van een Slange spreekt die Eva bedrogen heeft, en ik in het voorgaande getoond heb dat die Slange een Lasteraar is, so vermelt hy mede van den Duivel.

Ik had pag. 24. geseft, dat ik eerst soude onder soeken de redenen, die, die Heeren tegen myn gevoelen inbrengen: eerst, die de Oorspronk, Voort en Ondergank des Satans; en dan die de Brief onlangs aan een Predikant geschreven heeft: en dat ik dan sien soude of de Slange als een sinnebeelt van een redelik schepsel moet genomen werden, of dat een redelyk schepsel een Slange misbruikt, en daar door gesproken heeft, of dat ook op een andere wys de Slange hier in te pas komt. Het eerste afgehandelt hebbende, so sal ik aan het andere beginnen: en also ik niet anders kan sien uit het geen alrede van myn geschreven is, of de kragt van de waarheid die ik sie, sal myn daar heen leiden, dat de Slange als een sinnebeelt van een redelik schepsel hier sal moeten genomen werden: so sal ik eerst ondersoeken of het op geen andere wys kan wesen, en dat niet bevinde, so sal overblyven, dat ik onderzoek of het so genomen zynde, met Gods Woord over een komt: en eindelijk sal ik een swarigheid

heid tragten te verligten, met aan te wyzen dat het ſo genomen zynde, dat de Slang Eva bedrogen heeft, het mogelijk is, dat het heeft kunnen geſchieden.

Voor eerſt ſo komt myn in bedenken het gevoelen van Joſephus, of de Slang niet van te voren een redelik en ſprekent dier geweest is, maar door dien dat ſy haar tonge misbruikt, en de eerſte menſche verleid heeft, of haar over deſe ondaad tot ſtraffe, de ſpraak niet benomen is. Ik zie dat de ſchrandere Heer Burnet, verſcheidene redene geeft, die ſijn E. in de Brief pag. 9. aantrekt, waar uit het klaar blykt niet waar te zyn, 't geen Joſephus gevoelt. Maar wat bewys ſullen ons de Joden geven, dat de Slang geſproken heeft; de Text van Moſes Gen. 3. *De Slangen nu was liſtiger, &c. Ende ſy ſeide tot de Vrouw*: ſo dat door gaat, ſo zeg ik dat de bomen ook eerſt hebben kunnen ſpreken: maar dat ſy om haar ſotte verkiefing van de Doornenboſch tot Koning over haar, tot ſtraf de ſpraak haar mede benomen is; want daar lees ik ook, *doe ſeide de bomen, &c.* De Joden ſullen veel ligt hier ſo veel ſwarigheid niet in vinden, of ſy nemen dit al mede aan; ſy mogen het doen, maar voor myn, ik geloof het een nog 't ander niet.

Maar andere, om eenige ſwarigheden, die ſy meenen dat in het gevoelen ſteekt, van de gene die een redelik weſen in de verleiding van de eerſte menſche ſtellen, meenen die vermeende ſwarigheden, op deſe wys te ontgaan. Sy ſijn van gedagten dat'er in 't Paradys een lichamelike Slang geweest is, die aan de boom der kenniſſe des goets, en des quaats, is weſen aſen, en ſo nu en dan van de vrucht gaan eten; en dat Eva dit geſien hebbende, haar gedagten daar over heeft laten gaan, en fiende dit beeft daar ſonder hinder aſeten; ja veel ligt vet en glat daar door wordende: ſy het gebod van God heeft beginnen in twyffel te trekken op deſe of diergelyke wys, datſe heeft beginnen te denken, God heeft geſeid, dat ten dagen als men van die boom eet, ſo ſalmen de dood ſterven. Dit beeft eet van dien boom en het ſterft niet: ſou dat Gods meening wel weſen? of ſou'er veel ligt niet iet anders onder dit gebod verborgen zyn? en op ſo een wys heeft de menſch na haar mening vele vonden geſocht. Pred. 7: 29. En dat Eva ſegt, die Slang heeft myn bedrogen. Dat leggenſe uit op deſe wys: dat een menſch ſiet een groote hond of een ander dier op het ys lopen, en hy gaat mede op het ſelve ys, en komt daar in te vallen, die ſal ſeggen, die hond of dat dier heeft myn bedrogen, ik meende om dat hy'er op liep het ſterk genoeg was. Maar
als

als dit so is, waar toe voert ons dan Mozes? de listigheid van de Slang in het begin van dese geschiedenis ten eerste te ontmoet? *De Slang nu was listiger dan al het gedierte des velds*: want hier was de listigheid van de Slang in het alderminste niet toe van noden; also Eva door ieder dier die dit gedaan had, haar op so een wys kon laten verleiden: so dat dan hier de listigheid van de Slang, daar Mozes af spreekt, niet te pas komt. Voor het (2.) so is'er geen voorbeeld in de H. Schrift, voor so veel myn bekend is, daar het redenwiffelen aan schepselen word toegeschreven, of daar worden redelijke schepselen door verstaan, gelyk ik voorheen al getoond heb. Voor het (3.) Dat iemand een hond of ander dier, op ys siende lopen, en dat na doet, daar in valt, dan de hond of dat dier beschuldigt: myn dunkt dat hy'er gantsch geen reden toe heeft; want, vermits een hond of ander dier van een heel andere gesteltenis van lichaam is als een mensch, so is het dwaasheid van een mensch, te willen na doen dat een dier doet. En al so weinig reden had Eva, om dese Slang op so een wys te beschuldigen; want de Slang was het dreigement van God niet gedaan, *ten dage als gy daar van eet, sult gy de dood sterven*, maar de mensch: en dat het dier veel ligt vet en glat is geworden, wie sal ons dat seggen? het moet een geweldige goede groey gehad hebben, of die menschen moeten netter weten, hoe lang de tyd geweest is, dat de eerste mensche in de staat der opregtigheid geweest hebben, als men daar in 't gemeen of weet. Ten (4.) So hier een lichamelike Slang geweest is, so is deselve ook alleen gevloekt, en heeft lichamelik stof moeten eten. Maar wat had dit dier misdään, dat het die straf moest dragen? Men sal myn veel ligt antwoorden, dat na de Wet van Mozes een stotende os, die een mensch gedood had, moest gesteenigt werden: hoe veel te meer, wanneer een beest oorzaak is van het verderf van het gantsche menschedom. 't Is waar, dat die straf op sodanigen beest gestelt was: maar so een beest was volstrekt de oorzaak van de dood van de mensch, maar in dese aanmerking, waar in de Slang hier gestelt word, en is de Slang niet meer de oorzaak van des menschen val, als de schoonheid van de vrucht was, die men niet fiet dat gevloekt is. Maar so dit dier al stof heeft moeten eten, en dat dese straf lichamelik is: wat heeft het nageslacht van Slang gedaan? dat Jesaia nog so lang daar na seid, stof sal de spyse der Slang zyn. Jes. 65: 25. En om een eind hier aan te maken: waar sal men t' huis brengen, op de lichamelike Slang, al het geen in 't 15. vs geseid werd? Hoe sal het voegen, dat dese Slang ge-

genaamt werd de Lafteraar, Openb. 12:9. een doening dien ik getoond heb, dat niemand als een redelik ſchepſel paſt. Hoe ſal het hem voegen, dat hy een Leugenaar, ja vader Leugenaar is? Ik ſou verdwalen in al het vragen, ſo ik nog verder ging: ik ſal wagten tot dat iemand op ſo een wys de Slang te voorchyn brengt, gelyk ik weet dat hy om een redelik weſen daar uit te dringen, ſo te voorchyn gebragt is, en myn belang dan ſeggen.

Nu komt in bedenken, of niet een redelik ſchepſel een Slang misbruikt, en daar door geſproken heeft. Die geen die dit ſo geloven, die meenen dat dit ſo klaar in Gods Woord te ſien is, dat men ſond doet, dat men daar aan twyffelt: maar ſtaat 't ſo klaar hier Gen. 3. te leſen, als die vrienden haar inbeelden? Daar word wel geſegt, de Slang ſeide tot de Vrouwe: maar werd'er ook geſeid, een Lafteraar ſprak door de Slang tot de Vrouwe? niet een enig woord is in deſe geheele geſchiedenis die ons dat ſeid, nog in de gantſche H. Schrift te vinden die ons dat leert. Dit ſal gewiſſelik weder ge-
duut werden, dat myn verkeert verſtand myn dat ſo wys maakt, omdat myn hier of daar een ſwarigheid ontmoet, die ik niet wel doorſien kan. Als men daar nog ſo van oordeelt, dan ben ik nog gelukkig: en och! dat men daar nog maar by bleef, en geen harder taal gebruikte: maar men ſal ſeggen, je heb in deſe Brief ſelf beſig geweest, om die geen die de Heer Bekker genegen zyn, en andere af te trekken, van dat geen, daar gy ſelfs in oordeeld dat ſe dwalen: en waar komt het haar anders van daan, als dat ſe Gods Woord ten vollen niet geloven? en niet aanneemen, als dat ſy met haar Philoſophiſch verſtand begrypen kunnen. Maar ſagt vrienden, niet te haſtig. Ik was onlangs met een Heer die een vriend is van den Heer Bekker, en die veel meer van ſijn vrienden die ſijn gevoelen toegedaan zyn, ken, dan ik, in een ſamenſpraak over dit ſeggen: en ik vroeg aan die Heer, of'er dan ſo veel onder de vrienden waren? die de Philoſophie verſtonden, om dat daar altyd ſo veel van geſeid werd, en ſeer weinige aan myn bekend zyn? Die Heer antwoorde myn, dat ter van tien geen een was, en al ſeide hy nog minder dat hy niet geloofde dat hy miſte: ik weet niet waar het dan van daan komt, dat daar altyd ſo veel van te ſeggen valt; en verder, dat die vrienden Gods Woord niet ſouden geloven. Waarlik ik belyd rond uit, dat ik geen een vriend van de Heer Do. Bekker, die ſijn gevoelen toegedaan is ken, daar ik aan twyffelen ſou, dat ſo hem een waarheid uit Gods Woord bewezen wierd; hy deſelve niet ſoude aanne-
men.

men, om dat hy met fijn natuurlik begrip niet begrypen kon, hoe dat het fo fou konnen wesen. Ten komt daar niet op aan Broeders, op het geloven of niet geloven van Gods Woord; het komt daar op aan, of dat geen dat die Heeren hebben willen, dat ons Gods Woord feid, of dat Gods Woord, of dat fy dat feggen, al kan men niet begrypen hoe de faak fo is, als men defe vrienden maar doet begrypen, dat de faak in Gods Woord fo geopenbaart is, ik denk niet dat'er dan veel gefchil fal blyven. Men fal feggen, men verantwoord dit fo, om dat men aan het zelfde quaad vast is: maar daar op fo feg ik met den Apostel, *'t is myn 't minste van menfchen geoordeelt te werden.* Ik weet wat ik geloof, en waarom dat ik het fo geloof: en ik maak weinig fwarigheid daar over, wat andere daar van feggen. Maar als ik myn gedagten ichriftelik fal feggen, gelyk ik onlangs mondelik gefeid heb, waar het van daan komt dat de vrienden fo afwyken: fo komt het myns oordeels hier van daan, 't geen ik met defe gelykenis feggen fal. Vergelyk eens de waarheid van de Gereformeerde Godsdienst, by een gebouw, dat vaste pilaren en vaste gronden heeft, daar het gebouw op fteund, en dat boven dien fijn famenvoegfelen heeft, om het werk fo veel te beter te verbinden, geiyk men weet dat nu hier in dit leven niets volmaakt is, dat 't daarom het werk van de Bouwmeesters en Opfienders is, om haar vlyt aan te wenden, om het gebouw wel te verforgen, en meer en meer tot de volmaaktheid te brengen. Stel nu eens, dat een van de Bouwmeesters bemerkt, dat'er een bindfel fijn genoegfame vastigheid niet heeft, en om dat hy vreeft dat daar door iets van meerder belangh mogt los werden, het aanwyft. Dit aangewefen zynde, fo werd het van veele die mede deel aan het gebouw hebben befien, waar van de eene dus oordeeld en d'andere fo: maar de Bouwmeesters oordelen dat het mis van die eene geoordeeld is, en eenige die keuren hem af, om langer aan het werk te bouwen. Dit voldoet echter aan veele die mede deel aan het gebouw hebben niet: fy befien het werk en fy onderzoeken het, fy vinden dat 't iets los is; fy onderzoeken de redenen die eenige van de Bouwmeesters geven; fy bevinden dat fy niet bequaam zyn om te tonen dat het bindfel vast is: ja fy geven zelfs redenen daar van. Maar de andere Bouwmeesters, meenen in haar onderrechten daar mede te volftaan, met te feggen datfe niet by de gronde van de Bouwkunft blyven, en geen kennis van het bouwen hebben. So fy nu evenwel klaar na haar gedachten bevinden, dat dit werk los is; het doet haar twyffelen of'er geen meer faken los

mogen wesen, die men so op het alderklaarste in den eersten opslag niet sien kan dat vast zyn. Hier van daan meen ik dat 't komt, dat die broeders fulke saken willen bewesen hebben, die na myn oordeel in de H. Schrift vast staan, en niet daar van daan, dat sy haar verstand boven Gods Woord willen doen gelden. Want het gaat gemeenlik so, dat so ons iemand een saak met veel vastigheid wil doen geloven, en wy klaar begrypen dat hy mis heeft, dat men aan ware saken die hy naderhand voorsteld, en die so in de eerste opslag in sijn klaarheid niet voorkomen, twyffelt.

Maar ik ben so doende iets van het spoor van myn reden afgeraakt, die was om te onderzoeken of ook een redelik schepsel door de Slang gesproken heeft; en waar van ik geseid had dat geen een woord in de geheele geschiedenis, nog in de gantsche H. Schrift te vinden is, die ons dat leert. Maar men sal seggen, is'er geen een woord te vinden? ik sie wel anders; ik houdme eenvoudig aan Gods Woord, die seid myn klaarlik dat de Slang sprak: *De Slang seide tot de Vrouw*, &c. Maar als men dat so doen wil, geloof dan ook dat de bomen spreken; want Gods Woord seid ook klaarlik: *Doe seide alle de bomen tot de Doornenbosch*, &c. *en de Doornenbosch seide tot de bomen*, &c. en gelyk ons Gen. 3. maar tweemaal verhaald werd dat de Slang gesproken heeft, so werd ons Jud. 9. wel achtmaal verhaalt dat de bomen in 't gemeen, en Olyfboom, Vygeboom, Wynstok en Doornenbosch gesproken hebben. Ik voerde dit eens aan een Heer te gemeet, die almede daar hart op aandringt dat hy by Gods Woord blyft: maar sijn E. scheen iets moeijelik daar over te werden, en antwoordeme, dat weet men wel dat de bomen niet spreken: maar so hy eens had believe te verklaren, waar uit dat hy wist dat de bomen niet spreken, ik geloof veel ligt, dat hy myn een middel aan de hand soude gegeven hebben, waar door ik weten sou dat de Slang ook niet spreken. En waarlik, so de Protestante altyd so hard daar op gedrongen hadden, dat men by de letter van Gods Woord moet blyven, de leer van de Transubstantiatie, was nog heden ten dagen in sijn volle kragt: want wat is de reden dat wy de woorden, *dit is myn lichaam*, niet letterlik opnemen. Voor (1.) Dat de Roomsche selfs by de letterlike sin niet kunnen blyven. (2.) Dat'er een oneigen sin is, die klaar is en gemakkelik vloeit, en die ons op veel plaatsen in Gods Woord ontmoet. En ten (3.) Dat so men dese weg niet in staat, dat men sig in menigten van swarigheden wikkelt, daar in eeuwigheid voor haar geen uitkomen is. So men dit nu overbrengt, men

men sal voor eerst bevinden dat die broeders die andere willen als verbinden by de letterlike fin te blyven, het selve niet doen, gelyk ik in den aanvang over dese stof getoond heb, dat'er niet geseid werd een quade Geest sprak door de Slange tot de Vrouwe, maar de Slange seide tot de Vrouwe: en seker die Heeren, om met ons te handelen, fullen ons met de letter van Gods Woord alleen, om dat te bewysen, niet by komen; maar sy soeken het met redenen te doen. So haar dat nu vry staat, en dat sy by de letterlike fin niet blyven: waarom staat 't die broederen die van een andere gedagten zyn, ook niet vry? En wat 't (2.) belangt: Indien men dese geschiedenis Gen. 3. sinnebeeldelik wil nemen, gelyk als men selfs doet, met het geen men vind Jud. 9. men sal bevinden dat 't gemakkelijk vloed, en die gerustheid nog hebben, dat men Gods Woord op de eene plaats behandelt als men op de andere plaats doet: want also Gods Geest 't een en 't ander beschreven heeft, so moet men oordeelen dat men niet qualik doet, dat men d'eene plaats die wat duister is, verklaart met een ander, daar men klaarder de fin van fiet. En voor het (3.) Als men dese weg niet inslaat, maar dat men meend te kunnen bewysen dat een quade Geest door de Slange gesproken heeft. Wat begeeft men sig in swarigheden, daar, hoe dat men tot nog toe gearbeid heeft, geen doorkomen aan is; en daar al die onderscheidinge, waar door men Gods wonderen van die geen die men wil dat de Duivel doet, tragt te onderscheiden, niet bequaam toe zyn, en van dat gevolg kunnen zyn, om de vaste gronden van de Godsdienst, die men selfs gelooft los te maken. Ik sal niet tonen wat hier al aan vast is; also het andere die bequaamer zyn als ik ben, het overvloedig gedaan hebben. Men heeft maar te sien de redenen die sijn E. in de Brief (daar ik myn aanmerking in dese Brief op gehad heb) over dese saak geeft: en de redenen van de Heer Burnet, die sijn E. aantrekt, en daar byvoegen, 't geen de Heer Do. Bekker 2. boek 20. hoofst. van de Betoverde Werelt, daar van seide: en ik meen dat men swarigheden genoeg sal zien, hoewel men deselve nog soude kunnen vergroten. Maar also die overvloedig genoeg in andere schriften voorkomen, so wil ik'er dese Brief niet mede verlangen: alleenlik sal ik het selve doen met aan te trekken, de woorden van een van de Voesterlinge van de Kerk, tegen de Heer Professor vander Waajen, krachteloofse redeneringen §. 13. pag. 10. om dat deselve eigentlik tot dit oogmerk behoren. *Wat ons aller moeder aan belangt, zoo heeft immers den Duivel, zoo men wil, nog door de Slang tot haar gespro-*

spoken, in een verstaanbaare taal, en met uitdrukkelijke stem. Soo is dan dien Geest, nog zynde in zijn beste stand om te versoeken, niet zonder werktuig verscheenen. Eva kon nog van haar sien, en duidelijk verneemen wat tot haar gezeld wierd. Maar nu heeft hy, om den mensche te verstrikken, tong nog taal van doen: zy hebben 't nu al weg, zonder hem te hooren of te zien, of zonder iets gewaarte worden, waar by het zeeker blykt dat hy hen dus verzoekt. Maar hoe komt het dat den Duivel 't doenmaals niet en deed, gelyk hy het heden doet, of het heeden niet en doet gelyk hy 't doenmaals deed? dat den Professor van zoo grooten vreemdigheid eens reeden geeve. Onderwyl kund gy merken, Leezer, hoe verkeerd en tegenstrydig alle deeze dingen uitkomen. En ondertusschen dat de Leser zijn gedagten hier over laat gaan, om al dese tegenstrydigheden te bemerken, so wil ik overitappen, om te onderzoeken, of ook de Slang als een sinnebeelt van een redelik schepsel genomen zynde, met Gods Woord overeenkomt; also het 't eenige is dat nu nog overblyft, also het op de andere wyse niet heeft willen lukken.

De Slang nu was listiger dan al het gedierte des velts, welke de Heere God gemaakt hadde. Sal nu de Slang een bequaam sinnebeelt zyn, van een listig redelik schepsel; so dient de Slang onder de dieren des velts listig te wesen: dat de Slang nu bequaam is, om een redelik listig schepsel uit te beelden, en also wel past om een sinnebeelt hier van te zyn; dat heeft men in het voorgaande uit de plaats Gen. 49: 17. kunnen afnemen, daar de listigheid van de stam der Daniten, ons onder het sinnebeelt van een Slang, die op zijn voordeel leiden loert, is voorgekomen. En onsen Heiland spreekt van de listigheid van de Slang, wanneer hy tot zijn Discipelen segt: *Syt dan voorzichtig gelyk de Slangen, en de oprecht gelyk de Duiven.* Matt. 10: 16. Maar so de Slang ons hier als een sinnebeelt van een listig redelik schepsel van Mozes werd voorgesteld, so dient al 't gedierte des velts, waar van de Slang onderscheiden werd, dan mede voor sinnebeelden van redelike schepselen genomen te werden; also de Slang met het gedierte des velts hier van de Vrouwe onderscheiden werd. De reden vereischt dit: maar als dit toegestaan is, so doet sig hier een swarigheid op, dat nergens de Engelen, die de eenigste redelike schepselen, buiten de menschen zyn, ons onder het sinnebeelt van het gedierte des velts, in Gods Woord voorkomen. Maar ik meen als ik toon, dat, als ons in de H. Schrift, redelike schepselen, door het sinnebeelt van het gedierte des velts werden uitgebeeld, dat dan dese swarigheid so groot niet is; also ik pag. 31. aangewesen heb, dat

dat de H. Schrift niet zo seer om de Engelen, als om de menschen beschreven is. Dat nu de menschen, die redelike schepselen zyn, ons onder dese spreekwys voorkomen, dat siet men Psalm 68: 31. *Schelt het Wiltgedierte des riets, de vergaderinge der Stieren, met de Kalveren der volken; ende dien die sich onderwerpt met stukken Silvers: hy heeft de volken verstrooid, die lust hebben in Oorlogen.* En Jes. 56: 9, 10. *Al gy gedierte des velts, komt om te eeten, ja al gy gedierte in het wout. Hare wachters sijn alle blind, enz.* en also Jes. 11: 7. Verscheidene dieren, als sinnebeelden van menschen voorkomen: ik sou het niet ongevoeglik houden, wanneer deselve Propheet seide, Jes. 43: 20. *Het gedierte des velts sal my eeren, de Draken en de jonge Struissen: want ik sal in de Woestyne wateren geven, en de Rivieren in de wildernisse, om myn volk, mynen uitverkooenen drinken te geven.* Dat het gedierte des velts, de Draken, en de jonge Struissen, als sinnebeelden van menschen, ons hier voorkomen, hoewel ik daar niet op staan wil, en de twee andere plaatsen genoeg zyn om ons dat te leeren, dat menschen zyn de redelike schepselen, door het sinnebeeld van het gedierte des velts, ons werden vertoond: en indien menschen, waarom de Engelen ook niet? also het van de Slang hier klaar blykt, gelyk ik in het voorgaande getoond heb. Dat dien Lasteraar, nu als een Slang in listigheid met moeder Eva gehandelt heeft, is uit de redenen die hy gebruikt heeft openbaar. Ik sal nu sijn straf gaan besien, die ons verhaald werd vs 14, 15. Doe seide de Heere God tot die Slang: *De wyle gy dit gedaan hebt, so zyt gy vervloekt boven al het vee, ende boven al 't gedierte des velts. Op uwen buik sult gy gaan, ende stof sult gy eeten alle de dagen uwes levens: ende ik sal,* enz. Voor (1.) Vervloekt te sijn boven al het vee, en al het gedierte des velts; dat is na myn gedagten, boven, en meer dan eenig redelik schepsel, die God gemaakt heeft. So dat men van dese Lasteraar in volle kragt seggen mag, 't geen Jeremia van die vloek eens seide, die Zedekia en Echab, zynde twee valsche Propheten, soude overkomen. *En van hen sal een vloek genomen worden, by alle de gewanikelik weg gevoerde van Juda, dat men segge: de Heere stelle u als Zedekia en Echab.* Jes. 29: 22. en 't geen van die vergeters van Gods Heiligenberg geseid werd. *Gylieden sult uwen name mynen uitverkooenen, tot eene vervloeking laten.* Jes. 65: 11, 15. En dese vloek die dese Slang aanhangt, is zo algemeen in de gedagten van ieder een, dat alhoewel eenige nog gedagten van sijn groot vermogen hebben; echter sy evenwel met de andere, die dese gedagten niet en hebben,

G

daar

daar in overeenkomen ; dat het is het elendigste , en vervloekste schepsel dat'er is , en selden is'er iemand so spooreloos , die dit niet toe en staat. Voor het (2.) De straffe, *op uwen buik sult gy gaan*: dat beteekent (gelyk een van de Schryvers hier wel over segt, ware Oorspronk des Satans pag. 149.) *eenen seer langhsamen, tragen en moeyeliken gang, gelyk in de wormen, in vergelykinge der viervoetige dieren, werd gesien.* God de Heer wil hier mede uitdrukken, dat sijn vloek, daar mede hy de Slange gevloekt heeft, geen ydele vloek is (gelyk veele die wel geloven dat de Slange vervloekt is, maar door hare verklaringe die sy over andere plaatsen geven, schynen dat geen dat sy geloven, om verre te stoten) maar dat het gevoel daar van, de Slange sodanig drukken sal, dat sy niet meer in staat sal zyn, om sulke buitensporige sprongen meerder te doen; alsoo haar staat daar in hy haar stellen sal, so ongelukkig sal zyn, als die geen, die genoodsaakt is op sijn buik te kruipen, gelyk de Kerk Ps. 44: 26. haar elendige staat, waar in sy door hare vyanden gebragt was, in den gebede God door dese spreekwys voorstelt: *Want onse ziele is in't stof nedergebogen; onse buik kleeft aan de aarde*, en gelyk Jesaia van het elendig gaan der godlose seid: *En een ieder van hen sal daar door gaan, hart gedrukt, ende hungerigh, ende het sal geschieden wanneer hem hongert, ende hy seer toornig sal zyn; dan sal hy vloeken op sijnen Koning, ende op sijnen God, als hy opwaarts sal sien; als hy de aarde aanschouwen sal, siet daar sal benautheid en duisternisse zyn: hy sal verduistert zyn door anghst, ende voortgedreven door donkerheid.* Jes. 8: 21. 22. Doet hier de hunger en de Koning af, en ik meen dat de rest van dit gaan der godlose, bequamelik tot het gaan van dese Slang sou kunnen toegepast werden.

Voor (3.) *Stof sult gy eeten.* Die in een elendige staat geseten zyn, hebbenwe so datelik gesien dat sy van haar selve seggen, dat haar ziel in't stof nedergebogen is: so dat in het stof sitten, ons voorkomt als een sinnebeelt van een elendige en nederige staat: *Die den geringen uit het stof opricht, ende den nootdrustige uit den drek verhoogt.* Psal. 113: 7. en 22: 30. Maar hier word iets meer geseid: namelijk, *stof te eeten*, Psal. 72: 9. word van de Christus geseid, dat *sijne vyanden het stof sullen lecken.* En aan de Kerk werd beloofd, Jes. 49: 23. *Koningen sullen uwe voester Heeren zyn, hare Vorstinnen uwe soog Vrouwen; sy sullen haar voor u buigen met het aangesicht ter aarde, ende sy sullen den stof uwer voeten lecken.* En by den Propheet Mich. 7: 16. 17. *De Heidenen sullen het sien, ende beschaamt zyn van wegen alle hare macht;*

macht; sy sullen het stof lecken, als de Slange; als kruipende dieren der aarde, sullen sy haar beroeren uit hare slooten: sy sullen met vervaartheid komen tot den Heere onsen God; ende sullen voor u vreesen. Alle dese spreekwyse van stof te lecken, het stof van de voeten lecken, en stof te lecken als de Slange, schynen al te samen ontleent te zyn, van het gebruik dat de Oostersche volkeren hebben, die hare Vorsten, of die geen die haar overwinnaars zyn, met de alderdiepste ootmoedigheid komen te bejegenen: en als sy de gunst genieten van tot haar te spreken, dat nedergebogen, met het aangesicht op de aarde komen te doen, gelyk dat nog heden ten dagen geschied. Stof dan te lecken als de Slange, dat is met vrees en ontzag aangedaan te zyn, door het bemerken aan de eene zy van het overwigt, 't vermogen en heerlijkheid dat in een ander: en aan de andere zyde, de geringe en nedrige staat daar men selfs in is; het geen de Propheet uitdrukt, wanneer hy segt: *Sy sullen met vervaartheid komen tot den Heere onsen God, ende sullen voor u vreesen*, by den Propheet Jes. 65: 25. daar van de heerlike staat van de Kerke des N. Testaments gepropheteert werd, werd gesegt: *Ende stof sal de spys der Slange zyn, en hier, stof sult gy eeten.* Dit so in 't gemeen van de Slange geseid zynde, so schynt als of de lichamelike Slange, (die een sinnebeelt van dese Slang is) niet anders als stof tot haar natuurlijk onderhoud soude nuttigen: en also dat de ervarentheid leert dat 't so niet en is, so doet sig hier een swarigheid op, hoe dit te verstaan is. 't Is seker, dat men geen beter uitlegger over een duistere reden van iemand kan hebben, als die geen die de reden selfs gesproken heeft; en so men op een andere plaats vind, dat hy van deselve saak spreekende, de reden daar verklaart; 't is buiten kyf, dat dit op die plaats die duister is, mede so moet verstaan werden. Laat ons dan eerst sien hoe dese woorden by den Propheet Jesaia hier voorkomen: *De Wolf ende het Lam sullen t'samen weiden, en de Leeuw sal stroo eeten als een Rund, en stof sal de spys der Slange zyn: sy en sullen geen quaat doen noch verderven op mijnen gantschen Heiligen bergh, seid de Heere.* Laat ons nu daar eens by vergelyken, het geen de selfde Propheet, van de selfde staat van de Kerk, en eenigfints met de selfde woorden seid, Jes. 11: 6, 9. en ik meen dat men dan haast sal sien wat door 't stof te eeten van de Slange sal te verstaan zyn. So segt de selfde Propheet: *De Wolf sal met het Lam verkeeren, en de Leeuw sal stroo eeten, gelyk de Osse; en een soog kind sal sich vermaken over het hol van een Adder; en een gespeent kind sal*

zijne hand uitsteken in den kuil des Basilisken. Men sal nergens leet doen, noch verderven op den gantschen berg mijner heiligheid. In het 65. cap. werd geseid, dat de Wolf en het Lam samen weiden, hier samen verkeren, daar de Leeuw stroo eten als een Rund (of jonge Offe) hier als een Offe; daar stof sal de spyse der Slange zyn, dat werd hier verklaard: een soog kind sal sich vermaken over het hol van een Adder, en een &c. Daar Slange, hier Adder en Basilisken, en het besluit van 't een en 't ander, 't geen ook de verklaringe van dese sinnebeeldische spreekwysen is, die is by na een selvig, daar geen quaad doen noch verderven; hier geen leet doen noch verderven op den gantschen berg myner Heiligheid. Nu is van selfs klaar, wat door dese spreekwys, stof sal de spyse der Slange zyn, iste verstaan: namelijk als de fulke, die door het sinnebeeld van Slangen ons werden voorgesteld, in die staat werden gebragt, dat de vrees haar sodanig bevangt, dat sy de minste couragie niet hebben om iets quaads uit te rigten; so dat een soog kind sich mag vermaken over het hol van een Adder, en een gespeent kind sijn hand uitsteken in de kuil des Basiliskens; en sy in die staat gesteld werden, datse geen leet kunnen doen, noch verderven op den gantschen berg van Gods Heiligheid; als dan is 't dat stof de spyse der Slange is. Iemand kan in een nedrige en elendige staat gesteld zyn, en als op sijn buik gaan, en evenwel nog hart en kloekmoedigheid hebben, om groot quaad uit te regten. Maar wanneer hier God seide tot de Slange, stof sult gy eten: 't Is of God de Heer seide, ik sal u door myn vloek en gevolgte straf in sulken staat stellen, dat gy met sulken schrik sult aangedaan zyn, dat gy selfs, al had gy de gelegenheid (gelyk een Adder heeft, als een soog kind sich over sijn hol vermaakt) gy geen hart of moet souden hebben, om iemand te beledigen, en dit sal voor geen korten tyd zyn. Maarten (4.) *Alle de dagen uwer levens*: dat is, so lang als gy daar sijn sult; en also daar niets in de geheele natuur is, dat een geestelik wesen kan doen vernietigen, so is dit so veel te seggen als tot in alle eeuwigheid.

Nu nog kortelik het 15. vs: *Ende ik sal vyandschap setten tusschen u, en tusschen dese Vrouwe, en tusschen uwen zaden, ende tusschen haren zaden.* Door dien dat de Vrouwe, na de verleidinge van dese Slang gehoord had, so was sy daar door als in vriendschap met de Slang geraakt. En vermits dese Slang de eerste stigter en vader van het quaad was, en sy hem daar in opgevolgt; en dat God haar regt-
vaar-

vaardiglyk hier om van fijn beeld was berovende , fo kon fy niet meer een dochter van God , maar een dochter van defe Lafteraar genaamt werden ; en tot haar gefeid werden gelyk Chriftus tegen de Joden fegt : *Gyt zyt uit den Vader den Duivel* , en gelyk den Apostel Johannes fegt : *Die de sonde doet is uit den Duivel*. Defe vriendschap wilde God verbreken , en haar wederom in fijne vriendschap weder brengen ; en alfo de mensch door fijn sonden , en de ftraf der felver , hier toe onbequaam geworden was , om een vyand van de Slange en van fijn werken te zyn , fo fegt God dat hy het doen fal. Ik fal vyandschap fetten ; ik , die de magtige God ben , alfo het werk van de wedergeboorte , en het geloove in het beloofde zaad , niet anders als door Gods kragt kan te wege gebragt werden , gelyk den Apostel Eph. 1: 17, 20. toond ; daar hy als om woorden fchynt verlegen te zyn , om de grootheid van Gods macht in dit werk uit te drukken. Defe vyandschap foudede nu God te wege brengen , tuffchen de Slange en de Vrouwe ; en dat niet alleen , maar ook tuffchen het zaad van de Slange , en tuffchen het zaad van de Vrouwe. Door het zaad van de Slange werden verftaan alle godlofen die defe Lafteraar tot een vader hebben , gelyk als van ons Joh. 8. gezien is : en gelyk den Apostel Elymas den Toveraar , om fijn boosheid noemt : *o gy kind des Duivels*, Act. 13: 10. en defe genaamt werden , Slangen en Adderen gebroedsels. Matth. 3: 7. en 23: 33. Of nu door het Slange zaad des Duivels Engelen , daar Chriftus Matth. 25: 41. af fpreekt , mede moeten verftaan werden , en kan ik fo klaar niet fien ; alfo defelve ons nergens als het zaad van de Slange werden voorgestelt , en daar ter plaats van de goddelofe onderscheiden werden : echter en wil ik daar over met niemand twiften , alfo het veel ligt met reden is goet te maken. Door het zaad van Vrouwe is te verftaan de Heere Chriftus , als het hoofd van fijn gelovige , en de gelovige als fijn leden ; hy als de vader , en fy als het zaad die van hem voortgekomen zyn. Siet Jef. 8: 13. Hebr. 2: 13. Jef. 53: 10. En gelyk als we in het voorgaande gezien hebben dat het God is , die vyandschap foudede fteflen , foo moet men hier wederom feggen , dat 't God is die dit beloofde zaad foudede geven : dat is niet na de gemeene loop der natuur , want fo foudede het niet alleen het zaad van de Vrouwe : maar ook het zaad van de man kunnen genaamt werden. Maar fo als Jefaia fegt , 7: 14. *Siet eene Maagt fal fwanger worden , ende fy fal eenen Sone baren , en fijnen uame Immanuel heeten*. Van dit zaad nu werd gefegt tegen

de Slange, *dat selve sal u den kop vermorselen, ende gy sult het de versenen vermorselen.* Het zaad van de Vrouwe, komt ons hier in de-
se spreekwys voor, als een moedig helt, die een Slange die veel
quaad gedaan heeft ziende, in volle kragt toe treed, en des selve
hoofd onder zijn voeten vertrap: aan de andere kant so fietmen,
dat de Slange hier voor komt, als een vergiftige Slange, die op
zijn hoofd getreden zynde, de treder zijn hiel door zijn venyn komt
quetsen. Men soude seer veel over dit 15 v's, also het een seer zin-
ryke stof is, kunnen seggen: maar also dit genoeg van andere ge-
daan is, en dit tot myn eigentlike oogmerk niet behoord: alsoo
hier myn werk maar is om te toonen, dat als het sinnebeelt van een
lichamelike Slange hier gebruikt werd, om de geestelike Slange,
den Duivel uit te beelden, het niet en stoot, maar wel met Gods
Woord overeenkomt. Om dan maar in 't kort aan te wyfen, so
meen ik dat den Apostel dit vermorselen van het hoofd van de Slan-
ge, en wederom het vermorselen van de versenen door de Slange,
ons in zijn klaarheid steld; wanneer hy seid: *Overmits dan de kin-
deren des vleeschs ende bloets deelachtig zijn, so is hy* (te weten de Sone
Gods) *ook desgelijks der selver deelachtig geworden, op dat hy door den
dood te niete doen soude, den genen die het geweld des doods hadde, dat
is den Duivel.* Dat te niete doen van den Duivel, en is niet hem
geheel en al te vernietigen, maar des Duivels werken te verbre-
ken. 1 Joh. 3: 8. Wat nu des Duivels werken zyn, dat is klaar
uit het selfde vers, namelijk de sonden: en daarom so segt hy, dat
Christus geopenbaart is, op dat hy onse sonden soude wegnemen
vers 5. en 8. dat hy geopenbaart is om zijn werken te verbreken.
De sonden dan, en straffe van deselve, met al de nasleep van dien,
zijn werken van den Duivel, die door den Duivel in de werelt
zijn gebragt, en om diete verbreken is de Sone Gods geopenbaart.

Als men nu eens besiet of de lichamelike Slange van Mozes,
hier ingevoert zynde, als een sinnebeelt van de geestelyke Slange,
zijn overeenkomst met deselve heeft. Men fiet dat het sinnebeelt,
met het uitgebeelde wel over een komt, en nergens veel stoot of
mank gaat: maar dat het sinnebeelt klaarlik vertoond, het geen
dat in het uitgebeelde is. Dat een Slang onder de dieren een li-
stig dier is, dat is in het voorgaande al getoond; en dat onse moe-
der Eva door listigheid bedrogen is, dat is mede al gesien. De
geestelike Slange werd gedrygt op zijn buik te moeten gaan: men
fiet dat de lichamelike Slang onder de dieren op zijn buik gaat.
Stof

Stof fult gy eeten, werd tot de geestelike Slang gefegt; hoewel de lichamelike Slang eigentlich geen stof eet, fo is het echter een dier dat in het stof ligt en wriemelt, en fijn spys meesten tyd in stof omgewentelt is: en fo lang als het met dese spys haar behelpt, die beneden op de aarde is; fo kan men in een sekere fin seggen, dat het stof eet. Gelyk fo de Kerk, om dat fy over Gods oordelen in fak en affche haar houdende, waar door haar spys met affche bestoven zynde, feid: *Ik eete affche als brood, ende vermenge mynen drank met tranen.* Pf. 102: 10. Het tegendeel is, als het quaad doet, en menschen of beesten verflind; want dan soekt het hoger spys als 't geen beneden op de aarden is: en men kan dan fo niet seggen dat 't stof eet. God heeft vyandschap gefet tusschen de geestelike Slang haar zaad, en de Vrouwe en haar zaad. Dat de lichamelike Slang een vyandig dier tegen de mensche is, dat is genoeg bekend, en hebben we Gen. 49: 17. al gezien; wanneer de geestelike Slang sal vernietigt, en de sonden en al wat daar aan vast is, 't geen fy in de werelt gebragt heeft, sal verbroken werden. Men fiet dat het sinnebeelt, daar onder het ons hier voor komt, van de lichamelike Slang is ontleent, en al weder met de natuurlike Slang overeen komt: want een natuurlike Slang, als hem de kop vermorfelt werd, 't is een seker teken van fijn gewisse dood, en geheele vernietiging. Uit dit alles fiet men, dat Moses de Slang tot een sinnebeelt nemende, geen onbequaam, maar een seer bequaam sinnebeelt genomen heeft, om de verleiding van moeder Eva, en de straf die over den verleider gekomen is, uit te beelden. Maar waar uit blykt sal men seggen, dat de natuurlike Slang vervloekt is, boven al het vee en al het gedierte des velts. Maar dat is myn post niet dat te toonen, dat is eenigfints voor de rekening van die geen die seggen dat 'er een lichamelike Slang geweest is: maar ik seg maar alleen, dat hier het sinnebeelt van een natuurlike Slang ontleent is. En fo daar maar een sinnebeelt van ontleent is: waarom soude dese dieren gevloekt werden? Op gelyke wys fou men kunnen eiffchen, dat de eigentlike Doornenbosch, de Cederen van Libanon, door vier moest verteert hebben. Jud. 9: 15. of dat 't sinnebeelt dat Jotham gebruikt, gebrekkelik is geweest. Men fiet vs 56, 57. dat het genoeg is, dat die geen die door dese verbrande Doornenbosch en bomen fijn uitgebeelt, dit is overgenomen, en fo is het hier ook genoeg.

Dit nu fo van myn verklaart zynde, dat de Duiyel Eva verleid en bedro-

bedrogen heeft, gelyk ik getoond heb: en ik evenwel van gedagten blyvende, dat hy nu ter tyd op het gemoet van de mensch niet werken kan, om de mensch tot sonden te bewegen. Een saak van so grooten gewigt, dat de Heer Do. Bekker daar van seide, 2 boek 20 hoofdst. §. 1. dat hy al dat werk daarom gedaan heeft: te weten, het schryven van die boeken: so sien ik te gemoet, dat men myn met die veel maal tegengeworpene swarigheid, al weder aanboort sal komen. Heeft de Duivel Eva verleid en bedrogen, en heeft hy het doe kunnen doen: waarom nu ook niet? De Heer Bekker voorzag dit al, dat hem dit sou kunnen tegengeworpen worden, en daarom so gaf hy van te voren daar sijn antwoord al op, §. 27. van het geseide hoofdst. *Daar is so veel gebeurd, ende kan so veel gebeuren, daar de mensch de wegh en wyse van verborgen is: dat men lichtelik misdoet door onseker gissen, over saken die God niet gewilt heeft dat wy weten souden; en besonder, hoe dat voor den val de menschen met de Engelen verkeerden, ende wat doe wel geschieden konde, door gemeenschap onderling in dien staat der volkomenheid, dat nu niet geschieden kan. Over sulx soude noch al niets ter sake te besluiten zyn, al konde men betonen, dat de Duivel doe onmiddelik iets op de mensche had gewrocht.* Maar dit is of die broederen niet verstaan, of niet verstaan willen: sy gaan op het selfde werk voort, of'er niets tegen geseid is, en men bewyft dat de Duivel Eva verleid heeft, en dan daar maar op los; heeft hy het doe kunnen doen, waarom nu ook niet? Maar dese wys van handelen komt myn vreemd voor: want neemt eens, dat ik met reden ging tonen, dat alle pyn en elende van de sonden voort quam, en dan uit kragt van het selfde dee volgen, dat't seker is dat Eva voor den val, sonder smerte haar kinderen soude gebaart hebben: en daar uit ging besluiten, heeft sy het doe kunnen doen, waarom nu na den val ook niet? soude me niet terstond tegen myn seggen, 't is nu een andere staat met haar; de sonden is in de werelt gekomen, en boven dien de Vrouw is gestraft. Wel so het nu voor de Vrouw een andere staat is, is het voor den Duivel niet? is hy dan niet gestraft, dien we gesien hebben dat vervloekt is boven al het vee, en boven al het gedierte des velts? Heeft God over de mensch de ingewanden van sijn barmhertigheid geopent, daar hy dit schepsel onder den vloek heeft laten leggen; en sijn evenwel de mensche door de straffe veel swakker, so wel man als vrouw, geworden? en is dit vervloekt schepsel so veel sterker geworden? dat hy doe nog een Slang heeft moeten

ten gebruiken, om de menschen te verleiden, en nu het maar onmiddelik doet: dits vreemd, daar sullen wederom andere sijn die myn seggen sullen, gy stelt dat de Duivel een Geest is: maar hoe heeft een Geest, die onstoffelik is, menschen die stoffelik zyn, kunnen aandoen: daar is geen begrip af te maken. Ik seg hier op met de Heer Bekker, in de strax aangetogen plaats: *daar is so veel gebeurt, ende kan so veel gebeuren, daar de mensch de weg en wyse van verborgen is.* So dat, al kon ik hier niet van seggen, als de waarheid van het geen ik gestelt heb, maar klaar in Gods Woord geopenbaart is; so is 't de pligt van ieder Christen, sig daar aan over te geven: evenwel, om so veel als myn mogelijk is, myn broederen te gemoet te komen, so sal ik tonen dat 't mogelijk is.

't Is seker, dat door de sonden het gantsche schepsel de ydelheid is onderworpen; en dat al de vyandschap, en dat niet over een komen met malkanderen, in de redenlose schepselen, tot de straf van de sonden moet gebragt werden. En het is wel te denken, dat de staat der opregtigheid, dit mede tot een deel van haar geluk gehad heeft, dat niet alleen de redelose, maar zelfs de redelike schepselen, in een vriendelike gemeenschap met malkanderen geleefd hebben. Immers, daar is niemant die daar aan twyffelt, of de staat der geluksaligheid sal dat geluk mede deelachtig zyn, dat wy alle gemeenschap onder malkanderen, en met de Engelen sullen hebben; om gelykelyk met haar, hem die op den Throon sit, en het Lam, eeren heerlijkheid te geven, gelyk ons dat getoond werd Openb. 5: 7 --- 14. en 7: 9 --- 12. en op meer andere plaatsen. Daar is ook niemand of hy rekend het voor een ongeluk, wanneer hy van de gemeenschap van die geen afgehouden werd, die met hem in een en het selfde oogmerk, en interest is. Dat de bouwers van de tore van Babel verward wierden, en malkanders sprake niet konden verstaan; het is voor ongeluk voor haar te reekenen geweest. Aan d'andere kant, dat Christus sijn Apostelen op den dag van het Pinksterfeest, met den Heiligen Geest vervulde, en vreemde talen dede spreken, om daar door bequaam te zyn om tot de Heidenen te spreken, en met haar gemeenszaam om te gaan. Daar is ook niet aan te twyffelen, of de Heidenen, tegen de welke de Apostelen hebben gesproken, hebben dit voor een geluk gerekent. Ik seg dan dat het wel te denken is, dat'er so een onderlinge gemeenschap tusschen de Engelen en menschen geweest is: maar so ras als de sonden in de werelt gekomen is, so is al dit soete ver-
H bro-

broken. Een wys Vorst fal de gemeenschap tusschen zijn getrouwe en ongetrouwe Onderdanen, niet verdragen; en hier by komt dat zelfs in de Onderdanen, so haar oogmerk en belang niet langer over een komt; men fiet dat de gemeenschap hoe langer hoe meer verwydert, en somtyds in af kerigheid veranderd: maar men sal seggen, so'er so een gemeenschap geweest is, waar van daan komt het, dat niet alleen de quade, maar zelfs de goede menschen, so verschrikt sijn geweest, als haar Engelen verschenen zyn. Hier is wel reden af te geven: Onderdanen die haar bewuft zyn, datse haar in ongehoorsaamheid tegen haar Vorst hebben vergrepen, en Majesteit schending gepleegt, al is het dat haar van de Vorst pardon toegeseid is; so sy echter het volle genot hier van nog niet komen te genieten, en omsukkelten moeten, tot die tyd als het de Vorst believen sal haar weder in sijn volle gemeenschap te herstellen, al hebben deselve met hare mede Onderdanen gemeenszaam omgegaan: so sy in dese staat van omfwerpen eenige van dese komen te ontmoeten; al is het schoon dat de Vorst getrouw is, in het houden van sijn pardon: echter om dat haar hert haar veroordeelt van niet getrouwelik met haar Vorst te hebben geleefd; sy sullen sulke Onderdanen met vrees ontmoeten. Hier van daan komt 't, myns oordeels, dat, als de Engelen aan menschen, ja zelfs aan heilige menschen verschenen zyn, sy meesten tyd met vrees sijn aangedaan geweest: waar by nog komt de geringe staat, waar in de menschen en de heerlike staat daar in de Engelen zyn, 't geen altyd vrees en ontsag veroorzaakt, gelyk als dat over de woorden, *stof te lecken als de Slange*, pag. 51. gesien is.

Maar dit sal men seggen sijn maar gedagten, dat de Engelen en menschen, verkering in de staat der volkomentheid met malanderen gehad hebben; en men denkt so veel dat niet waar is. Ik beken dit: maar ik meen dat ons Gods Woord aanleiding geeft om dit so te denken. In den staat der volmaaktheid, so stonden mensche en Engelen, onder het gebied van den drie eenig God als haren Schepper. De menschen hadden sig dese heerschappy als onttrokken: maar God belovende een zaad der Vrouwe; stelde Christus als het beloofde zaad, tot een hooft en Vorst van de gelovige menschen, en niet alleen van de menschen, maar ook zelfs van de Engelen. *Hy heeft alle dingen sijnen voeten onderworpen.* 1 Cor. 15: 27. En dit is so algemeen, dat niemand als God daar van uitgenomen is. *ys 28.* So dat de Engelen sekerlik mede onder desen Koning

ning behoren, na 't geen den Apostel segt: *Ende als hy wederom den eerstgeboren inbrengt in de werelt, segt hy, ende dat alle Engelen Gods hem aanbidden.* Hebr. 1: 7. en gelyk den Apostel dit daar in 't breede toond, en Eph. 1: 20, 21. mede te sien is. Dat God hem geset heeft tot sijne rechterhand in den Hemel, verre boven alle overheid, ende macht, ende kracht, ende heerschappye, ende alle naam die genaamt word, niet alleen in dese werelt: maar ook in de toekomende. Dat hier de Engelen mede onder moeten verstaan werden, dat leert ons Petrus. *Welke is aan de rechterhand Gods, opgevaren ten Hemel, de Engelen, ende machten, ende krachten hem onderdanig gemaakt zynde.* 1 Pet. 3: 22. Soude nu menschen en Engelen tot een vergadering, en onder een hoofd gebragt werden, gelyk den Apostel ons leerd, dat het voornemen so by God genomen was, *om in de bedeeeling van de volheid der tyden wederom alles tot eente vergadeeren in Christo, beide dat in den Hemel is, ende dat op de Aarde is.* Eph. 1: 10. Het was nodig, also door de sonden verdeeltheit en afkeerigheid, tusschen menschen en Engelen gekomen was, datse weder te samen versoent wierden. En dit toond den Apostel dat Christus gedaan heeft: *Want het is des Vaders welbehagen geweest, dat in hem alle de volheid woonen soude, ende dat hy door hem vrede gemaakt hebbende door het bloed sijns kruices, door hem segge ik alle dingen versoenen soude tot hem selven, het zy de dingen die op de Aarde, het zy de dingen die in de Hemelen zijn.* Col. 1: 19, 20. Dese versoening en vrede, die tusschen de Engelen en menschen, door Christus is te wege gebragt, die is de Engelen aangenaam geweest, so datse selfs verkondigers daar afgeweest zyn: wanneer sy in de geboorte van hare Vorst songen. *Eere zy God in de hoogste Hemelen, ende vrede op der Aarde.* Luc. 2: 14. De versoening en vrede werd gemeenlik gemaakt, niet tusschen partye, die geen gemeenschap oit met malkanderen gehad hebben: maar tusschen die geene, die van te voren met malkanderen in der min geleefd hebben; en om d'een of d'andere reden, in onmin met malkanderen geraakt zyn: want so men geen gemeenschap te voren met malkander heeft gehad, so word tusschen twee wel een verbond, maar niet een versoening gemaakt: also versoening vooronderstelt, dat'er van te voren gemeenschap is geweest. Maar besonder verdient het hier sijn opmerking, dat den Apostel Eph. 1. niet seide: *om in de bedeeeling van de volheid der tyden alles tot een te vergaderen in Christo.* Maar dat hy segt: *WEDEROM* alles tot een te vergaderen in Christo; als of hy seggen wilde, dat het voornemen

van God was om in Christo, door het Euangelium, menschen en Engelen, WEDEROM in die gemeenschap met malkander te brengen die sy, voor dat de sonde in de werelt gekomen was, met malkanderen hadden. En onse Saligmaker, op dese gemeenschap, die Engelen en menschen, met malkander door sijn komst, in en met hem, weder soude genieten, ogende. Segt tegen dien oprechten Israëlyt, Nathanaël: *Van nu aan sult gy den Hemel sien geopen, ende Engelen Gods opklimmende ende nederdalende op den Sone des menschen.* Joh. 1: 52. Sinspelende also op het geen men leeft Gen. 28: 12. van de leeder Jacobs. Dit is ook so geschiet, gelyk in het lyden, Opstanding, en Hemelvaart van onsen Heiland, en ook by andere gelegentheden in de Schriften van het N. Testament te sien is, onnodig die alle aan te halen; also het geen den Apostel segt, van de heerlike staat, waar toe de gelovige des N. Testaments gekomen zyn, genoeg is om ons dit aan te wysen. *Gy zyt gekomen tot het hemelsche Jerusaleem, ende de vele duisenden der Engelen tot de algemeine vergaderinge, ende de gemeente der eerst geborene, die in de Hemelen opgeschreven zijn, ende tot God den Rechter over alle, ende de Geesten der volmaakte rechtveerdige.* Hebr. 12: 22, 23. Men fiet dan dat Gods Woord ons aanleiding geeft tot die gedagten; dat menschen en Engelen met malkanderen in den staat der opregtigheid samen verkeert hebben. En so iemand dit niet soude willen toestaan, die sou ik vrage: waarom dat een quade Engel, alrede na sijn mening gevallen zynde, meerder toegang in het Paradys soude gehad hebben als de goede Engelen? Ik seggen na sijn mening: want myn gedagten zyn, dat de verleidinge van de mensche, de eerst sonde is die den Duivel heeft begaan, gelyk de Heer Do. Bekker ook van die gedagten is. Viervoud. Beantw. 3. onderhand. pag. 47. daar hy segt: *ende voorts gestelt, dat des Duivels eerste sonde in't doen sondigen der eerste mensche heeft bestaan.* En wat lager: *Stelt dan, dat het sonder tyd verlies also geschied zy: eerst de Duivel de Vrouw, daar na de Vrouw den Man, van God afleidende, ende also de val van den Duivel begonnen, ende in Adam geeindigt zy: in welke order sy ook d'een na den anderen elk hun vonnis in den Hof ontvingen.* Maar wat breng ik by, dat de Heer Bekker van die gedagten is, also dit weinig ingang sal hebben. De Heer Professor vander Waeyen, een van de voornaamste der tegenschryvers van de Heer Bekker, in sijn boek genaamt de Betov. Werelt, ondersogt en wederlegt, (so hy seide) pag. 96. §. 227. segt: *het is seer waarschynelik, dat de verleidinge*
des

des menschen zijn eerste sonde sy geweest, te meer, wyl hy een Doodslager van den beginne en een Leugenaar genoemd word, en die beide sonden doe begaan zijn, doe hy de mensch verleidede, en pag. 211. §. 584. Ik ben niet vreemt van die gedagten, dat de Duivel en sijne Engelen in desen haar aanbevolen last wel eerst hebben overtreden. Nu, het en komt hier niet op aan of de Heer Bekker, en de Heer vander Waeyen, van die gedagten zyn: ja al waren het zelfs geheele kerkelijke Vergaderingen, also dit niet en neemt noch en geeft aan de waarheid van een saak. Maar hier komt het op aan, so iemand van een andere gedachte is, dat hy dan toond dat dit de eerste sonde van den Duivel niet en is: en so lang als dat niet gedaan werd, so oordeel ik, dat men niet misdoet, dit voor de eerste sonde van den Duivel tenemen, also ons geen andere bekend is. Hier uit volgt dat de Duivel dese sonde gedaan heeft, niets reets zynde in de Hel, gelyk sommige van de vrienden willen: maar zynde een goede Engel.

Maar een goede Engel is een Geest: en hoe kan een Geest die onstoffelijk is, de eerste menschen aandoen? Dat dit mogelijk is, kan men sien uit de waarheden die men zelfs gelooft. Dit word by alle geloofd, dat de gelukfaliige zielen in den Hemel onderlinge gemeenschap met malkanderen hebben, gelyk sijn E. in die Brief daar in 't voorgaande van ons overgehandelt is, pag. 6. mede toestemt. Die gene die de goede Engelen, zynde Geesten buiten de ziele des menschen geloven, fullen ook toestemmen, dat de salige zielen met de Engelen in den Hemel: ja zelfs met Enoch en Elias gemeenschap hebben. Hoe dit nu geschiet: wie sal ons dat seggen? 't is genoeg dat 't geschied, al is het HOE ons onbekend. Dit weet men dat die aldergelukfaliigste God, die twee also ongelyke, onse ziel en lichaam vereenigt heeft; so dat op de wil van onse geest ons lichaam haar beweegt: en de menschen also kunnen haar gedagten malkanderen openbaren, ook magt en middel genoeg heeft om dit te doen, en also 't geen tot vernoeging en volmaking van sijn schepselen is, daar te weeg brengen. 't Bewijs hier af, is zelfs nog buiten ons overvloedig in Gods Woord bekend; wanneer God de Engelen, die gedienslige Geesten, en sijne Dienaars zyn, uitgesonden heeft om van sijnent weegen iets by de menschen te verrigten. Het heeft hem noit aan middel ontbroken om haar bequaam te doen zyn, om dat geen dat sy van Godswege aan de menschen hadden bekend te maken, dat de menschen te doen verstaan, en met de menschen te kunnen om-

gaan. En ten doet niet, of men door Engelen al soude willen verstaan, de ziele van de afgestorvene heiligen, waar over ik nu niet spreken sal. Dese die dit so verstaan moeten dit al medetoe- staan; want also de ziele van de Heiligen ook Geesten zyn, so wel als de Engelen: so is Gods werk daar ontrent een en het selfde geweest. Uit dit alles fietmen dat 't mogelijk is, dat de mensch door een Engel heeft kunnen verleid werden; maar de wijs hoe dit geschied is, weet ik niet te seggen, also weinig als een ander myn seggen sal, door wat middel de zalige zielen in den Hemel, aan malkander haar gedagte bekend maken. Seker is 't na myn oordeel, dat Eva door een Engel verleid is; maar de wys hoe dat 't geschied is, daar mag men so wat na raden: maar ik denk niet, datmen het oit met sekerheid weten sal, gelyk men veel meer geschiedenisse uit de H. Schrift soude kunnen tonen, daar de geschiedenis seker, maar de wys hoedanig dat 't geschied is, voor ons onseker en onbekent is.

Men fiet ook hier uit, dat 't heel verkeerdelyk geredeneert is, de Duivel heeft Eva verleid, en heeft hy het doe kunnen doen; waarom nu niet? wel hoe, hy is doe geen Duivel geweest, maar een goede Engel die Gods gunst en magt te baat heeft; staande met sijn mede scepsefen in den staat der opregtigheid: waar aan dat God die gunst doet, dat hy haar in die staat stelt, datse met hare mede scepsefen kunnen omgaan, om te samen bequaam te zyn om haren Schepper te verheerliken, gelyk als we gesien hebben, dat hy nog na den val aan de goede Engelen gedaan heeft. Maar dat God dese gunst aan den Duivel doen soude, die niet anders doen sou als de mensch verleiden, en kan ik niet denken. De Heer Professor van der Waeyen, geeft eenigfins te kennen, dat de Duivel een gefondene van God, aan moeder Eva is geweest; in de plaats van ons aangetrokken, pag. 211. §. 547, 548. die nu God send, die geeft hy bequaamheid om sijn verrigting; waar toe dat hy hem send, uit te voeren. Maar de Duivel die niet gefonden word, maar die men wil dat van selfs daar toe loopt, om tegen God aan te gaan, en sal God dese gunst niet doen. Men sal seggen, God laat wel quade menschen onder malkanderen verkeren, die malkander bederven: waarom dan den Duivel niet? Voor (1.) Van de menschen is het seker, dat God op een wonderlike wys ziel en lichaam vereenigt hebbende, haar in staat gestelt heeft, datse, volgens sijn gemeene invloed, bequaam zyn, om

om met andere menſchen om te gaan. Maar alſo de Engelen Geestſten zyn: wie ſal ons ſeggen, of deſelve van God in die ſtaat geſtelt zyn? datſe volgens ſijn gemeene onderhouding, bequaam zyn om met andere om te gaan; en of God geen mirakel doet, wanneer hy haar met menſchen laat omgaan. En voor (2.) God laat menſchen met menſchen omgaan, om daar door ſommige tot bekering te brengen, en andere alle onſchult te benemen: heel anders is 't met den Duivel, die niets goeds ſou verrichten, en die ſijn vonnis alweg heeft. Voor het (3.) Al was het ſchoon dat de Engelen door haar ingeſchapen kracht bequaam waren om met de menſchen om te gaan; ſo ſou dit van den Duivel nog niet volgen, om dat deſelve geſtraft en vervloekt is, gelyk als in het voorgaande is getoond. Uit dit alles ſiet men klaar, dat 't niet en volgt, de Duivel heeft Eva verleid; dienvolgende, hy kan nog de menſchen verleiden.

Nu ben ik E. Heer, aan 't einde van myn voornemen en redenen gekomen; de veelheid van de ſtof die myn in dit werk is ontmoet: en dat ik heb ſoeken weg te nemen, dat myn ſoude konnen tegen-
geworpen worden; dit heeft my vervoert, dat 't ſo wyt uitgeravelt is: en dat ik U E. gedult ſo veel vergen moet, om dit alles te doorleſen. Dog de vriendschap die wy onderlinge ſamen hebben, en de genegenheid die ik u toedraag, die het voornaamſte ſpoor is, waarom ik deſe Brief geſchreven heb, en doet my niet twyffelen, of U E. ſal dit met gelyke genegenheid ontfangen en doorbladen. Ik had gaarne geſien, dat'er iemand van meerder bequaamheid (van de gene die met my van het ſelfde verſtand zyn, dat'er is een quade Geest die een redelik ſchepſel is, buiten de ziel des menſchen) dit werk had aangegrepen; alſo ik liever geſien had, dat ſterker ſchouderen haar onder dit werk geſet hadden, dan ik hier toe heb. Dog dit niet ziende, ſo ben ik'er toe gekomen; en ik kan niet anders zien, of ik heb in het verhandelen van deſe ſaak, het ſpoor van de waarheid gevolgt. Ik wil wel bekennen, dat het geen dat men ſelfs ontwerp, van ons meeſten tyd te veel gelieft werd. Men ſou onſe begrippen niet qualik, kinderen van onſe ziel konnen noemen. Nu weet men dat de ouders veeltyds hare kinderen met een ape liefde komen te lieven: en ſo gaat 't met onſe eigene gedachten ook, dat we veeltyds door de duifterheid die noch in ons verſtand is, en onſe eige liefde niet bequaam zyn om haar miſtal te bemerken. Dog ik verhoop niet, dat ik van die ongelukkige ouders ſal zyn, die als het quaad gedrag, en gebrek van haar kinderen, haar aangeweſen

sen werd, de oogen als toefluiten; also ik van herten wensch, dat so'er iets is in dese Brief, dat niet op het spoor van de waarheid gaat, en dienvolgende niet uit God is, door redenen mag verbroken werden. Hand. 5: 38. Dit geseide, en het geen hier tegen mocht ingebracht werden, E. Heer, u verstandig oordeel onderwerpende: so bid ik, dat de God der Waarheid ons meer en meer op het spoor van de waarheid wil geleiden, en deselve tot zijn eer doen beleven. Hy segene UL. en de Uwen, met alle geestelike en lichamelike zegeningen. Dit wenst van herten, die geen, die het voor eer rekt, dat hy sich noemen mag

M Y N H E E R,

Uwen,

Amsterdam den 8 Aug.
Anno 1696.

J. W.

E I N D E.

Drukfouten, aldus te verbeteren.

Pag. 5. regel 3. b. zyne dien, leest zyne E. dien: pag. 6. reg. 5. o. verschillen, leest verschilt: pag. 19. reg. 6. b. Doonenbosch, leest Doornbosch: pag. 24. reg. 17. b. om een daar, leest om daar een; pag. 33. reg. 4. gyt zyt, leest gy zyt: reg. 1. o. name, leest name. En so'er nog iets meer is, gelieve den Goedwillige Leser na zijn bescheidenheid te verbeteren.